ALGEMEEN VERSLAG

VAN DEN STAAT

VAN HET

MIDDELBAAR EN LAGER ONDERWIJS

VOOR

EUROPEANEN EN MET DEZE GELIJKGESTELDEN

IN

NEDERLANDSCH-INDIE

OVER

1877.

Zamengesteld uit de verslagen van het Collegie van Curatoren van het Gymnasium Willem III van de Commissiën van toezicht der Hoogere Burgerscholen te Samarang en te Soerabaija, van de Inspecteurs van het Lager Onderwijs en van het Bestuur der Normaalschool voor hulponderwijzers te Batavia.

BATAVIA
LANDSDRUKKERIJ
1879.

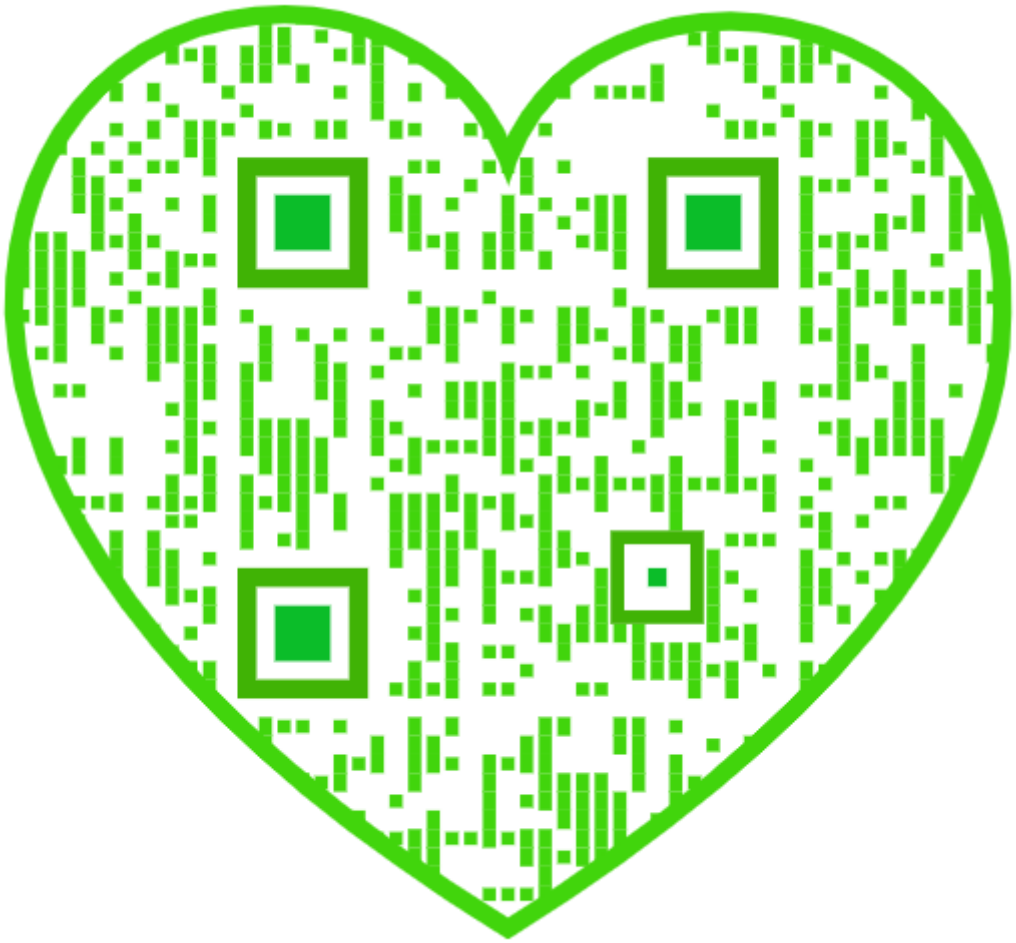

INHOUD.

A.

MIDDELBAAR ONDERWIJS

a. GYMNASIUM WILLEM III.

BLADZ.

Algemeen overzicht 1
Collegie van Curatoren 2
Personeel 2
Leerlingen 4
Overgangsexamens 6
Toelatingsexamens 6
Gezondheidstoestand 13
Schoolverzuim 13
Opvoeding en onderwijs 13
Beurs, gevormd uit de gift van den Koning van Siam, en studiefonds voor onbemiddelde leerlingen van goeden aanleg 15
Bibliotheek en verzamelingen 15
Lokaliteit en gebouwen 16
Huishouding en financiën 16

BLADZ.

b. HOOGERE BURGERSCHOOL MET DRIEJARIGEN CURSUS TE SOERABAJA.

Algemeen overzicht 17
Commissie van toezicht 17
Personeel 17
Leerlingen 18
Overgangsexamens 18
Toelatingsexamens 19
Onderwijs 19
Bibliotheek en verzamelingen 19
Meubilair en gebouw 20
Ontvangsten en uitgaven 20

c. HOOGERE BURGERSCHOOL MET DRIEJARIGEN CURSUS TE SAMARANG.

Algemeen overzigt 21
Commissie van toezigt 21
Personeel 21
Bibliotheek en verzamelingen 22
Meubilair en gebouw 22
Ontvangsten en uitgaven 23
Burgeravondschool, verbonden aan de hoogere burgerschool te Soerabaija ... 23

B.

LAGER ONDERWIJS VOOR EUROPEANEN EN MET HEN GELIJKGESTELDEN.

§ 1. Mededeelingen van algemeen aard 25
» 2. Toezicht op het onderwijs 27
» 3. Akten van bekwaamheid tot het geven van onderwijs 28
4. Getal en aard der scholen 29
» 5. Omvang en toestand van het onderwijs 32

BLADZ.

Lezen 33
Schrijven 33
Rekenen 33
Vormleer 34
Nederlandsche taal 34
Aardrijkskunde 34
Geschiedenis 34
Kennis der natuur 35
Zang 35
Beginselen van de kennis der levende talen 35
Teekenen 35
Gymnastiek 35
Handwerken voor meisjes 36

§ 6. Onderwijzend personeel 36
» 7. Getal en aard der leerlingen 38
» 8. Onderwijzerswoningen, schoollokalen, schoolmeubelen en leermiddelen 40
» 9. Ontvangsten en uitgaven 41

A.

MIDDELBAAR ONDERWIJS.

a. Gymnasium Willem III.

Het onderwijs aan deze inrichting kan gezegd worden ook in dit jaar goede vruchten te hebben afgeworpen.

Zoowel de vernieuwde toename van het aantal leerlingen, als verschillende mutaties onder het onderwijzend personeel, veroorzaakten tijdelijk wel eenige moeielijkheden maar door de zorg der Regering en eenige meerdere inspanning der leeraren, werden deze overwonnen.

De behoefte aan middelbaar onderwijs, doet zich in *Indië* meer en meer gevoelen; voor het laatste toelatings examen

heeft zich, ook aangemeld, een jeugdigen chinees die aan de gestelde eischen voldeed.

In April werd door de Regering bepaald, dat geene nieuwe internen zouden worden aangenomen, in afwachting van eene definitieve beslissing omtrent het internaat.

Ten opzichte van de afdeeling »Indische taal-, land en volkenkunde, bepaalde de Regering, dat tot nader order het onderwijs gegeven in afd. B gratis kan worden bijgewoond door de officieren van het Nederlandsch-Indische leger, die den volledigen cursus ter krijgsschool in *Nederland* naar eisch hebben gevolgd en te *Weltevreden*, *Rijswijk* of *Meester-Cornelis* in garnizoen liggen dan wel bij een der bureaux van den generalen staf, tijdelijk of voor vast te werk gesteld zijn.

College van Curatoren.

In de vacature, ontstaan door het wegens vertrek van het lid Dr. *C. L. Vlaanderen* verleend eervol ontslag als zoodanig, was bij het einde des jaars nog niet voorzien.

In de plaats van den heer Mr. *W. Stortenbeker* Jr. trad als secretaris van het College op, de heer *J. H. Pannekoek*.

Personeel.

De formatie van het leeraarspersoneel onderging eenige wijziging.

Zoo werd bepaald, dat in stede van:
een leeraar in de fransche taal.
twee leeraren in de engelsche en hoogduitsche taal en
een leeraar in de beginselen der fransche, engelsche en hoogduitsche taal.
zullen aanwezig zijn:
een leeraar in de fransche taal en letterkunde,
een leeraar in de duitsche taal en letterkunde,
een leeraar in de engelsche taal en letterkunde en
een leeraar in de engelsche en duitsche taal.

Verder werd bestendigd de ten vorigen jare als tijdelijken maatregel bevolen indienststelling van:
een leeraar in de wiskunde en het rechtlijnig teekenen,
een leeraar in de fransche taal en letterkunde en
een leeraar in de wiskunde.

Ten gevolge dezer beschikking werden van de 3 leeraren die tijdelijk aangesteld waren, de heeren *J. Valette* en *W. Reuhl,* definitief in hunne functiën bevestigd.

De derde, de heer *M. Scheele*, verzocht voor eene definitieve benoeming niet in aanmerking te komen en werd in zijne plaats een opvolger uit *Nederland* ontboden.

De leeraar in de engelsche en duitsche taal de heer *H. Meyll*, werd benoemd tot inspecteur van het lager onderwijs, terwijl zijne lessen werden overgenomen door den heer *Ch. Kingsmill,* predikant bij de Engelsche gemeente te *Batavia,* als tijdelijk leeraar en door *H. C. van Ruijven*, leeraar in de wiskunde.

De leeraar in de Nederlandsch-Indische staatsinstellingen en het Mohammedaansch recht, aan de afdeeling B der inrichting de heer Mr. *J. de Louter,* vertrok in het begin van het jaar wegens ziekte met verlof naar *Europa* waarop zijne lessen

werden voortgezet door den heer Mr. *A. Th. Heijligers*, die tot opvolger van den heer *de Louter* was aangewezen.

In de maand Juli werd de heer *H. J. Hardeman*, leeraar in de wis- en natuurkunde, benoemd tot directeur der hoogere burgersschool met driejarigen cursus te *Samarang*.

In September keerde de heer *W. Th. Geselschap* van verlof uit *Nederland* terug en werd hij in zijne vroegere betrekking van leeraar in de engelsche en duitsche taal en respectieve letterkunde hersteld, waardoor de heer *H. T. Aukes*, die gedurende de afwezigheid van den heer *Geselschap* diens betrekking had waargenomen, van die waarneming werd ontheven.

Kort voor het einde des jaars werd de leeraar in de wis- en natuurkunde, Dr. *C. de Gavere*, benoemd tot directeur der hoogere burgerschool met driejarigen cursus te *Soerabaija*.

De heer *F. K. van Velsen*, partikulier onderwijzer te *'s Hage*, werd benoemd tot leeraar in de wiskunde ter vervanging van den heer *Scheele*, die in verband hiermede eervol werd ontheven van de verdere waarneming der betrekking van leeraar in de wiskunde aan het Gymnasium en tot het korps der openbare lagere onderwijzers terugkeerde.

Tot leeraar in de Maleische taal bij de afdeeling B der inrichting, werd benoemd de heer *D. Gerth van Wijk*, hoofdonderwijzer aan de kweekschool voor inlandsche onderwijzers te *Fort de Kock*.

Leerlingen.

Afdeeling A. Op 1 Januari 1877 waren de leerlingen dezer afdeeling op de volgende wijze over de verschillende klassen verdeeld:

1e studiejaar	77
2e »	58
3e »	37
4e »	34
5e »	6
Toehoorders	3
Totaal	215

Dit aantal vermeerderde van 1 Januari tot 1 October met 3, die uit *Nederland* kwamen en zonder toelatingsexamen geplaatst werden in dezelfde klassen, waarin zij te *Zalt Bommel* en te *Utrecht* gezeten hadden.

Bovendien meldde zich een toehoorder aan.

Afgeschreven werden 33 leerlingen, waarvan 8 uit het 1e, 5 uit het 2e, 8 uit het 3e, 3 uit het 4e, 6 uit het 5e studiejaar en 3 toehoorders.

Van deze 33 leerlingen zijn:

3 overleden,
5 vertrokken naar *Europa*,
2 overgegaan naar de hoogere burgerschool te *Soerabaija*,
3 idem naar die te *Semarang*

terwijl,

5 op een landelijke onderneming,
3 in den handel,
1 in het leger,
2 bij den waterstaat een plaats vonden,
4 hunne studiën zelfstandig wenschten voort te zetten en
5 een voldoend eindexamen aflegden.

Bovendien verkregen 2 leerlingen van het 4e studiejaar de vergunning als toehoorders de lessen te volgen.

Op 1 October 1877 telde de hoogere burgerschool dus 186 oud-leerlingen.

Overgangsexamen.

Van de 194 leerlingen in de 4 laagste klassen op 1 Augustus 1877 gezeten, namen 187 aan de overgangsexamens deel.

Bevorderd werden van de:

73	leerlingen	1e	studiejaar	tot	het	2e	48
54	»	2e	»	»	»	3e	30
36	»	3e	»	»	»	4e	21
31	»	4e	»	»	»	5e	24
					dus in het geheel		143

of 73.7 percent.

Toelatingsexamens.

Voor de toelatingsexamens op 24 September 1877 en volgende dagen meldden zich 72 kandidaten aan, waarvan 1 voor de 3e, 3 voor de 2e en 68 voor de 1e klasse.

Een kandidaat voor het 1e en die voor het 3e studiejaar trokken zich gedurende het examen terug, terwijl een ander voor het 1e studiejaar door ziekte verhinderd werd aan het examen deel te nemen.

aan de overigen werden toegelaten:

2 tot het 2e en

59 » » 1e studiejaar.

Twee kandidaten voor het 1e studiejaar werden bovendien als toehoorders toegelaten.

Van de hoogere burgerschool te *Soerabaija* werden 2 leerlingen van de 3e klasse bevorderd tot de 4e te *Batavia*, terwijl bovendien 2 leerlingen uit de 1e klasse te *Soerabaija* plaats namen in het 1e studiejaar alhier.

Het aantal nieuwe leerlingen bedroeg dus bij het begin van het nieuwe schooljaar 47, makende met de 186 oudleerlingen een totaal van 233 leerlingen, waarvan 228 voor alle en 5 voor enkele lessen.

Bij de opening van den cursus 1877--1878 waren deze op de volgende wijze over de verschillende klassen verdeeld:

1e studiejaar	66
2e »	49
3e »	62
4e »	28
5e »	23
toehoorders	5
Totaal	233

In het schooljaar 1876—1877 waren de 2 laagste klassen in drie, het 3e en 4e studiejaar in twee parallel afdeelingen gesplitst. Het groot aantal leerlingen der derde klasse dwong de splitsing van het 4e studiejaar tijdelijk op te heffen en het 5e, evenals de beide laagste klassen in drie parallel afdeelingen te verdeelen.

Het aantal internen verminderde van 86 tot 74.

Het begin van den nieuwen cursus bracht in dat getal niet de gewone vermeerdering, daar zooals is vermeld, door de Regering was beslist, dat geen nieuwe internes aangenomen werden.

Sedert daalde het aantal internen nog tot 60.

In het 1e trimester van het schooljaar 1877—1878 werden 2 oudleerlingen, die reeds de inrichting verlaten hadden, op nieuw als toehoorder toegelaten.

Daarentegen werden afgeschreven 4 toehoorders, 1 leerling uit het 4e, 2 leerlingen uit het 3e en 3 leerlingen uit het 1e studiejaar.

Van deze 10 leerlingen vertrokken 3 naar *Nederland*, begaven 3 zich op een landelijke onderneming, gingen 2 in den handel terwijl 2 door aanhoudende ziekte verplicht waren tijdelijk hunne studiën te staken.

Op 1 Januari 1878 bedroeg het aantal leerlingen der hoogere burgerschool dus 225, op de volgende wijze over de verschillende klassen verdeeld:

1e studiejaar,	65
2e »	49
3e »	60
4e »	27
5e »	25
Toehoorders	3
Totaal	225 leerlingen.

Afdeeling B. De afdeeling taal-, land- en volkenkunde van *Nederlandsch-Indië* telde op 1 Januari 1877 blijkens het vorig jaarverslag 10 leerlingen.

Van 1 Januari tot 1 October 1877 werd dit getal met 2 vermeerderd, zoodat in het geheel 12 leerlingen gedurende korteren of langeren tijd het onderwijs bijgewoond hebben.

Drie van hen staakten tijdelijk hunne studiën in het midden van den cursus, terwijl 4 in September 1877 met goed gevolg het groot ambtenaars examen aflegden.

Bij de overblijvende 5 leerlingen voegden zich bij het begin van den cursus 1877—1878 nog 5 nieuwe leerlingen, waarvan 1 oudleerling der afdeeling, 3 oudleerlingen der hoogere burgerschool, die in Augustus 1877 met goed gevolg het eindexamen afgelegd hadden en 1, die het examen in *Nederland* gedaan had.

De cursus 1877—1878 begon dus met 10 leerlingen waarvan 4 in het 1e en 6 in het 2e studiejaar. Op 1 Januari 1878 was daarin nog geen verandering gekomen.

De verschillende mutatiën in het aantal enz. van de leerlingen van beide afdeelingen der inrichting, worden op onderstaande tabel in bijzonderheden aangegeven.

LEERLINGEN.	1 Januarij 1877.	1 Februarij »	1 Maart »	1 April »	1 Mei »	1 Junij »	1 Julij »	1 Augustus »	1 September »
Afdeeling A.									
1e studiejaar	77	76	76	74	74	74	73	73	73
2e » »	58	58	58	57	57	56	54	54	54
3e » »	37	37	36	36	36	37	36	36	36
4e » »	34	34	34	33	33	32	31	31	31
5e » »	6	6	6	5	5	4	4	4	4
Toehoorders	3	3	3	3	3	5	6	6	6
Totaal der H. B. S.	215	214	213	208	208	208	204	204	204
Internen	86	86	85	74	74	75	74	74	74
Externen	129	128	128	134	134	133	130	130	130
Van Batavia	116	115	114	114	113	113	111	111	111
Van elders	99	99	99	94	95	95	94	94	94
Afdeeling B.									
1e studiejaar	7	7	7	5	5	5	5	5	5
2e » »	3	5	5	3	3	4	»	»	»
Totaal	225	226	225	216	216	217	209	209	209

tember.	Toegelaten tusschentijds.	Verlieten de inrichting tusschentijds.	De lessen zijn bijgewoond door.	Namen deel aan de overgangsexamens.	Namen geen deel aan de overgangsexamens.	Werden bevorderd.	Werden niet bevorderd.	Legden eind-examen af.		Verlieten de inrichting op 30 September.	Kwamen terug oud-leerlingen.	Oud-leerlingen op 1 October.	Van de hoogere burgerschool te Soerabaja.	Kandidaten bij het toelatings-examen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Ingeschreven op 1 October	Id. op 1 November.	Id. op 1 December.	Id. op 1 Januarij
								Diploma's.	Afgewezen.											
»	»	4	77	71	2	48	25	»	»	4	»	25	2	68	39	29	66	66	66	63
»	1	5	59	52	2	30	4	»	»	»	»	47	»	3	2	1	49	49	49	49
»	2	3	39	34	2	21	15	»	»	5	»	62	»	1	»	1	62	62	62	60
»	»	3	34	30	1	24	7	»	»	2	»	26	2	»	»	»	28	28	27	27
»	»	2	6	»	»	»	»	4	1	»	»	23	»	»	»	»	23	23	23	23
»	3	3	6	»	»	»	»	1	2	3	»	3	»	»	2	»	5	6	4	3
	6	20	221	187	7	143	51	5	3	14	»	186	4	72	43	31	233	234	231	225
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	64	64	63	60
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	169	170	168	165
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	132	132	132	129
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	101	102	99	96
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	4	4	4	4
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	6	6	6	6
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	243	244	241	235

Sedert de oprichting van het *Gymnasium Willem III* heeft het aantal leerlingen, dat middelbaar onderwijs genoot bedragen:

1 Januari	1861	25	leerlingen.
» »	1862	34	»
» »	1863	35	»
» »	1864	41	»
» »	1865	43	»
» »	1866	46	»
» »	1867	44	»

Reorganisatie op 1 October 1867.

1 Januarij	1868	63	leerlingen.
» »	1869	97	»
» »	1870	102	»
» »	1871	114	»
» »	1872	124	»
» »	1873	135	»
» »	1874	132	»
» »	1875	152	»
» »	1876	185	»
» »	1877	215	»
» »	1878	225	»

Neemt men in aanmerking, dat het aantal leerlingen der hoogere burgerscholen te *Soerabaija* en te *Samarang* respectievelijk 60 en 32 bedraagt, dan stijgt het aantal leerlingen, dat in *Nederlandsch-Indië* middelbaar onderwijs ontvangt tot 317.

Op 1 Januari 1878 ontvangen dus middelbaar onderwijs 7:2 maal zooveel leerlingen als op 1 Januarij 1867.

Gezondheidstoestand.

De algemeene gezondheidstoestand was gedurende het geheele jaar vrij goed.

Besmettelijke ziekten kwamen niet voor.

Schoolverzuim.

De cijfers voor het schoolverzuim liepen weder zeer uiteen. In de laatste 5 jaren bedroeg dat in:

	1873.	1874.	1875.	1876.	1877.
Januari	5.5%	7.6%	4.2%	7. %	6.1%
Februari	6	5,8	3.9	4.5	5.5
Maart	4.3	2.6	3.8	4	6
April	5.8	4.7	5.3	4.8	4.8
Mei	5.6	5.8	5	3.4	4.8
Juni	6.4	4.8	3.8	5.6	5
October	5.7	4.7	2.3	4.4	4.9
November	8.5	2.6	2.4	4.3	6
December	10.7	2.7	4.4	5	4.8

of gemiddeld in

1873	5. %
1874	5.6
1875	4.1
1876	5.7
1877	5.5

Opvoeding en onderwijs.

Van het gedrag der leerlingen gedurende het tijdvak, waarover dit verslag loopt, kan weder met lof gesproken worden,

terwijl de groote meerderheid van hen zich met allen ijver op de studiën toelegde.

Dit wordt voldoende bewezen door hetgeen boven over de overgangsexamens is medegedeeld.

Het eindexamen der afdeeling hoogere burgerschool werd in Augustus en September door de daartoe benoemde commissie, voor de zevende maal afgenomen.

Daaraan namen deel 5 leerlingen van het 5e studiejaar en 3 toehoorders aan die klasse.

Aan 4 leerlingen en 1 toehoorder werd het diploma van voldoend afgelegd examen uitgereikt.

Deze zijn:

F. J. H. van Driessche,

B. V. E. Houthuijsen,

R. T. Lantzius,

P. L. C. Lesueur en

J. D. R. H. Pillard.

In September 1877 werd het zoogenaamde groot ambtenaars examen afgenomen, waarbij 4 leerlingen der afdeeling B slaagden.

Deze zijn:

P. Schalk,

J. A. M. Bake,

Ch. MacGillavrij en

C. P. J. Blok.

Sedert 1866 is nu door 41 leerlingen, het eindexamen der hoogere burgerschool afgelegd, terwijl van afdeeling B 49 het radicaal van ambtenaar verkregen.

Beurs, gevormd uit de gift van den Koning van Siam, en studiefonds voor onbemiddelde leerlingen van goeden aanleg.

De leerling, aan wien blijkens het vorig jaarverslag met 1 October 1876 het voorrecht toegekend was ten koste van deze beurs te studeren, bleef ook in 1877 in het genot daarvan

Door de ruime bijdragen waarin het studiefonds zich mocht verheugen, kon uitvoering worden gegeven aan het voornemen om ook aan leerlingen van hoogere burgerscholen buiten *Batavia* geldelijke ondersteuning voor hunne studiën te verleenen.

In October 1877 was het getal dier leerlingen tot 9 geklommen.

Bibliotheek en verzamelingen.

Ook dit jaar nam de bibliotheek door aankoop en door geschenken van de Regering en van particulieren in uitgebreidheid en belangrijkheid toe.

Het deel der boekerij dat in de behoefte van leeraren en leerlingen der afdeeling B voorziet bevatte op 1 Januarij 1878 245 nummers; dat van wetenschappelijke werken ten behoeve van leeraren en leerlingen der afdeeling A telde 844 nummers en dat van uitspannings lectuur 392 nummers.

De geheele boekerij der inrichting bevatte dus aan het einde des jaars 1481 nummers tegen 1413 nummers op 1 Januarij 1877.

De verzamelingen van hulpmiddelen voor het onderwijs verkeeren in goeden toestand, doch was ook dit jaar de beschikbare ruimte voor de verzameling van hulpmiddelen voor het teeken onderwijs te klein, daar een der beide teekenzalen voor ander gebruik bestemd bleef.

De natuurkundige en scheikundige kabinetten zijn in behoorlijke orde en worden goed onderhouden.

Gebrek aan ruimte doet zich echter ook hierbij gevoelen.

De botanische tuin wordt met zorg onderhouden.

Lokaliteit en gebouwen.

De bijgebouwde hulpschoollokalen en de plaats gehad hebbende reparatiën en verbeteringen der gebouwen, waarvan sprake was in het vorig jaarverslag, voldeden goed, terwijl ook daardoor het bijgebouw naast de directeurswoning weder zijn betrokken door de afdeeling *B*, die ruim een jaar lang zich met een der educatorswoningen had moeten behelpen.

Voortdurend doet zich echter bij de inrichting nog gebrek aan ruimte gevoelen.

Huishouding en financiën.

De eigenlijke huishouding leverde ook dit jaar geene moeielijkheden op.

Het meubilair verkeert in goeden toestand.

Door een openbare aanbesteding op 30 Juni 1877 werd het aantal schoolbanken met 12 vermeerderd.

De ontvangsten en uitgaven waren in de twee laatste jaren als volgt:

	1876.	1877.
ontvangsten.....	*f* 65.115.—	*f* 78.865.—
uitgaven.....	» 232.271.40	» 265.612.67

b. Hoogere burgerschool met driejarigen cursus te Soerabaija.

De goede verwachting van deze inrichting gekoesterd is niet beschaamd geworden en de toename van het aantal leerlingen toont voldoende aan, dat het gegeven onderwijs op prijs wordt gesteld.

Commissie van toezicht.

Deze bestond uit dezelfde leden als die haar het vorige jaar samenstelden.

Personeel.

Een gevoelig verlies werd geleden door het overlijden op den 9^{en} November van den Directeur *M. Burgersdijk*, tevens leeraar in de wis- en natuurkunde.

De lessen in deze beide vakken behoefden echter niet stil te staan, door dat die over een gedeelte van het overig personeel werden verdeeld, terwijl de Heer M^{r}. *Gori* als waarnemend Directeur optrad.

Op den 20^{en} December werd in de vacature van Directeur der inrichting weder voorzien, door de benoeming als zoodanig van D^{r}. *C. de Gavere*, leeraar aan het *Gymnasium Willem III* te *Batavia*.

In Januari was de heer *Muijderman*, leeraar in de moderne talen en aardrijkskunde, door ziekte genoodzaakt een tweejarig verlof naar *Nederland* aan te vragen en werden zijne lessen door een gedeelte van het personeel overgenomen.

In October werd de heer *D. Kolling* tot tijdelijk leeraar in de wiskunde en engelsche taal benoemd.

Verder werd de heer *J. H. Rosemeier*, defenitief tot amanuensis der school aangesteld.

Leerlingen.

Op 1 Januari 1877 telde de school 34 leerlingen, die verdeeld waren als volgt:

16 in het eerste studiejaar,
14 » » tweede »
3 » » derde » en
1 toehoorder.

Nog in de eerste helft van het jaar verlieten 5 leerlingen de school en wel 3 uit het 1e, 1 uit het 2e en 1 uit het 3e studiejaar.

Van dezen legden 2 met goed gevolg examen af als volontair bij het leger, 2 vertrokken naar *Nederland* en 1 vond een plaats op eene landelijke onderneming.

Later hield ook de toehoorder op de lessen in het 1e studiejaar bij te wonen.

Daarentegen werd nog vóór het algemeen toelatingsexamen een leerling uit het 1e studiejaar van het *Gymnasium Willem III* in de zelfde klasse aan de school te *Soerabaija* opgenomen.

Overgangsexamens.

Bij de overgangsexamens werden bevorderd:

13 leerlingen van het 1e tot het 2e
10 » » » 2e » » 3e studiejaar,

terwijl de 2 leerlingen in het 3e studiejaar getuigschriften behaalden, krachtens welke zij zich aan het *Gymnasium Willem III* als leerlingen van het 4e studiejaar hebben laten inschrijven.

Toelatingsexamens.

Voor het 1e studiejaar melden zich aan 42 kandidaten, waarvan er 26 werden toegelaten.

Voor het 2e studiejaar was 1 kandidaat, die eveneens slaagde.

Op 1 Januari 1878 bedroeg het aantal leerlingen dus 52, op de volgende wijze over de verschillende klassen verdeeld:

1e studiejaar	.....	25
2e »	.....	17
3e »	.....	10
totaal	.....	52.

Onderwijs.

Over het algemeen werden de lessen zeer geregeld gegeven.

Na het vertrek van den heer *Muijderman* werden zijne lessen waargenomen door de leeraren *Gouka*, *Megelink* en *Gori*, terwijl na het overlijden van den Directeur *Burgersdijk*, zooals reeds boven vermeld staat, diens lessen werden verdeeld over de leeraren *Bonemeijer*, *Megelink* en *Kolling*.

De vlijt en het gedrag der leerlingen lieten weinig te wenschen over en slechts enkelen werden door ziekte als anderzins genoodzaakt gedurende korteren of langeren tijd hunne lessen te verzuimen.

Bibliotheek en verzamelingen.

De bibliotheek werd niet onaanzienlijk vermeerderd, zoowel door geschenken, als door aankoop.

De catalogus bevat nu 544 nummers.

De verzameling van physische instrumenten werd vermeerderd met een aantal toestellen betrekking hebbende op de telegraphie.

De noodige teekenmiddelen werden ontvangen, zoodat het teekenonderwijs de gewenschte uitbreiding mocht erlangen.

Meubilair en gebouw.

In evenredigheid met het vermeerderde getal leerlingen, werd ook het meubilair uitgebreid, hetwelk overigens in goeden toestand verkeert.

Het gebouw was nog juist voldoende tot het plaatsen der leerlingen, zoodat het te voorzien is, dat weldra gebrek aan ruimte zal ontstaan, daar de ondervinding reeds nu geleerd heeft, dat het aantal leerlingen van jaar tot jaar toeneemt.

De bijgebouwen, bij de school behoorende, zijn als schoollokalen niet geschikt, omdat sommige te veel aan vochtigheid, andere aan ondragelijke warmte onderhevig zijn.

Een lokaal in die bijgebouwen, dat voor de lessen in de scheikunde gebruikt werd, moest dan ook om die redenen weder worden ontruimd.

Een teekenzaal ontbreekt nog altijd, maar het thans daarvoor dienende lokaal wordt door het aanbrengen van zeilen, zooveel doenlijk voor zijne bestemming geschikt gemaakt.

Ontvangsten en uitgaven.

Aan schoolgelden werd ontvangen *f* 9820.—, terwijl de uitgaven hebben bedragen *f* 45110.77.

c. Hoogere burgerschool met driejarigen cursus te Samarang.

Deze school werd op den 1en November geopend met 32 leerlingen die verdeeld waren als volgt:

1e studiejaar	25
2e »	6
toehoorders	1
totaal	32 leerlingen.

Commissie van toezicht.

Deze bestond aanvankelijk uit de volgende leden:

Mr. *W. Tadema.*

Mr. *J. R. Voute.*

B. J. Ovink.

J. Lijnen.

C. E. van Kesteren.

De heer *van Kesteren* vertrok nog voor de opening der school naar *Europa* en zijne plaats werd aangevuld door den heer *H. P. J. van den Berg.*

Personeel.

Tot Directeur der inrichting werd benoemd de heer *H. J. Hardeman*, leeraar in de wis- en natuurkunde aan het *Gymnasiam Willem III* te *Batavia.*

In het onderwijs werd voorloopig voorzien door de aanstelling tot tijdelijke leeraren van de heeren:

C. A. Reisig,

A. Schouten,

B. J. Stofberg en

J. Veltens allen behoorende tot het openbaar lager onderwijs en

J. Thie, particulier onderwijzer te *Batavia*.

De heer *R. Lamminga* laatst leeraar aan de hoogere burgerschool te *Harlingen*, werd benoemd tot leeraar in het handteekenen en schoonschrijven.

Daar zich voor het derde studiejaar nog geen enkel leerling had aangemeld en de staatswetenschappen, de scheikunde en de natuurlijke historie in het eerste en tweede studiejaar niet onderwezen worden, was het onnoodig, voor deze vakken tijdelijke leeraren te benoemen.

Bibliotheek en Verzamelingen.

De bibliotheek werd aangelegd met eene verzameling van 220 boekdeelen.

Het benoodigde voor het onderwijs in het teekenen, de natuur wetenschappen en de geographie was bij de opening der school nog niet geheel compleet.

Meubilair en gebouw.

Het aangeschafte meubilair was voldoende voor de behoefte en van goede qualiteit.

De school is tijdelijk gevestigd in een huis op *Bodjong* gelegen, hetwelk voor den tijd van 2 jaren, met ingang van 1 September 1877, tegen een prijs van *f* 400.— 's maands is gehuurd.

Hoewel de beschikbare ruimte nog meer dan voldoende was, door het ontbreken van een 5e studiejaar en van de verwachte hulpmiddelen voor het onderwijs, is het te voorzien, dat bij het einde van den huurtermijn het aantal der nog beschikbare lokalen te klein zal blijken.

Ontvangsten en Uitgaven.

De uitgaven voor deze inrichting hebben bedragen eene som van *f* 19265.76, waartegen aan schoolgelden een bedrag van *f* 750.— werd ontvangen.

Burgeravondschool, verbonden aan de hoogere burgerschool te Soerabaija.

Aan de hoogere burgerschool te *Soerabaija* is sedert 1 November 1877 een burgeravondschool verbonden.

De lessen daar gegeven zijn bestemd voor jongelieden die, na lager onderwijs te hebben genoten, de algemeene vorming verlangen, vereischt voor ondergeschikte betrekkingen van technischen of industriëlen aard.

De inrichting staat onder het zelfde toezicht als de hoogere burgerschool ter plaatse, terwijl de Directeur en de leeraren dezer laatste als zoodanig ook bij de avondschool optreden. Voor het rechtlijnig teekenen en het boekhouden zijn nog twee afzonderlijke tijdelijke leeraren aangesteld.

Het onderwijs omvat de volgende vakken:

Rekenkunde, Wiskunde, Mechanica, Technologie, Warenkennis, Natuurkunde, Scheikunde, Boekhouden, Nederland-

sche dan wel Nederlandsch-indische Staatsinstellingen, Staathuishoudkunde, Handteekenen en Rechtlijnig teekenen.

Bij het onderwijs staat de praktische richting zooveel mogelijk op den voorgrond. De cursus duurt twee jaren, maar zoo noodig kan een voorbereidende klasse worden geopend. Het schoolgeld is gesteld op slechts *f* 24.— 's jaars en zij, voor wie dit bedrag nog te bezwarend is, kunnen van de betaling worden vrijgesteld.

Voor boeken, teeken- en schrijfbehoeften hebben de leerlingen zelf te zorgen. Jongelieden, die de lessen der hoogste klassen eener Gouvernements lagere school met vrucht hebben bijgewoond en daarvan een bewijs overleggen, zijn van het toelatingsexamen vrijgesteld.

De school werd geopend met 108 leerlingen.

Daar het echter spoedig bleek, dat eenigen hunner niet voldoende ontwikkeld waren om het onderwijs met vrucht te kunnen volgen, was dit aantal op het einde des jaars tot 88 verminderd.

Er zijn twee klassen gevormd, in elke waarvan dagelijks twee uren les wordt gegeven.

Wegens den korten tijd dat de lessen gegeven werden, viel omtrent de uitkomsten van het onderwijs nog weinig te zeggen.

Aan schoolgelden werd ontvangen *f* 486.- - terwijl de uitgaven hebben bedragen *f* 3596.10.

B.

LAGER ONDERWIJS

VOOR

EUROPEANEN EN MET HEN GELIJKGESTELDEN.

---

§ 1.

Mededeelingen van algemeenen aard.

Bij Gouvernements Besluit van 2 Maart 1877 n°. 7 (Staatsblad n°. 51) werd in beginsel aangenomen, dat op die plaatsen waar het aantal meisjes, welke de openbare lagere scholen bezoeken, daartoe talrijk genoeg is, afzonderlijke lagere meisjesscholen zullen worden geopend, waarbij onder de leervakken, behalve de vrouwelijke handwerken, zoo mogelijk ook andere vakken van meer uitgebreid lager onderwijs worden opgenomen.

Een gevolg hiervan was het openen van openbare lagere meisjesscholen te *Samarang*, *Soerabaija* en *Padang*.

Het Gouvernements Besluit van 24 Mei 1877 n°. 21 (Staasblad n°. 108) voorziet in de omstandigheid, dat christenkinderen

van mindere Inlandsche militairen afkomstig uit *Menado*, *Amboina*, *Ternate* en *Timor*, door het onvermogen der ouders om een gering schooldgeld te betalen, van onderwijs verstoken blijven door te bepalen, dat aan die kinderen, mits zich buiten de genoemde gewesten bevindende, gratis toegang tot de openbare lagere scholen voor Europeanen en met dezen gelijkgestelden kan worden verleend, zoo ruimte daarvoor beschikbaar is en zij voldoen aan de gestelde eischen wat betreft leeftijd en kennis der Nederlandsche taal zooals die zijn vermeld in bijblad n°. 2568.

De borgtochten door de hoofdonderwijzers en hoofdonderwijzeressen als lands-comptabelen te stellen, werden bij Staatsblad n°. 75 nader geregeld en bepaald op *f* 250.—

Ten slotte kan nog worden medegedeeld, dat, naar aanleiding van ter zake gerezen twijfel, door de Regering is uitgemaakt dat voor kinderen in de 6e klasse van betaling, d. i. dezulken wier ouders schoolgeld betalen, hoewel zij volgens hun inkomen niet daartoe verplicht zijn, het schoolgeld bij overgang van de laagste naar de middelste klasse niet met 50% verhoogd wordt, zooals het geval is met de andere betalende leerlingen.

Het voorbereidend onderwijs aan de zoogenaamde bewaarscholen schijnt een betere toekomst te gemoet te gaan; te *Samarang* werd onder toezicht der vrijmetselaarsloge eene Fröbelschool opgericht, terwijl te *Soerabaija* aan twee bestaande inrichtingen van onderwijs voor meisjes bewaarscholen werden verbonden. Deze drie inrichtingen worden zeer geroemd; zij voldoen aan eene lang gevoelde behoefte en werken met het beste resultaat.

Te *Batavia* kwam wel geene uitbreiding tot stand, maar werd het plan gevormd fondsen bij een te brengen voor het

oprichten van dergelijke scholen en het opleiden van onderwijzeressen daarvoor.

Op de meeste plaatsen bestaan thans schoolbibliotheken, waarvan volgens getuigenis der onderwijzers, een vlijtig gebruik gemaakt wordt.

De tweejarige cursus aan de Normaalschool voor hulponderwijzers en hulponderwijzeressen te *Batavia*, eindigde op ultimo Juli. Met den nieuwen cursus werd een aanvang gemaakt op 15 September.

Van het onderwijzend personeel traden in den loop van het jaar de heeren *Meijll*, *Hardeman* en Dr. *de Gavere* af en werden vervangen door de heeren *Terwen*, Dr. *Hoorweg* en Dr. *Cretier*.

Zes leerlingen werden afgevoerd, waaronder twee wegens gebrek aan belangstelling en ijver. Vijf nieuwe leerlingen werden toegelaten, zoodat bij het einde van het jaar veertien personen de lessen bijwoonden.

Van deze waren:

9 gouvernements onderwijzers,

2 » onderwijzeressen,

3 partikuliereonderwijzers.

De jaarlijksche vergaderingen van de Inspecteurs onderling en van dezen met den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid hadden in de maand Juli plaats.

---

§ 2.

Toezicht op het Onderwijs.

De Inspecteur van de 1ste afdeeling *J. Kunst* vertrok in het begin van 1877 wegens ziekte met verlof naar Europa en

werd vervangen door den Inspecteur van de 5de afdeeling *W. van der Lee.*

Tot Inspecteur van de 3de afdeeling werd benoemd *H. Meijll,* leeraar aan het *Gymnasium Willem III* te *Batavia.*

Met eene enkele uitzondering, werden alle openbare en bijzondere scholen door de inspecteurs bezocht en na elke inspectie daaromtrent een verslag aan den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid aangeboden.

Van de plaatselijke schoolcommissiën moet ook nu weder zeer uiteenloopende getuigenis worden afgelegd omdat de belangstelling in het onderwijs der leden daaraan, niet overal even groot was.

---

§ 3.

Acten van bekwaamheid tot het geven van Onderwijs.

De gelegenheid tot het verkrijgen eener acte van bekwaamheid tot het geven van onderwijs werd geopend op de volgende plaatsen :

te	*Batavia*	twee	maal
»	*Padang*	een	»
»	*Samarang*	twee	»
«	*Soerakarta*	»	»
»	*Soerabaija*	»	»
»	*Makassar*	een	»
»	*Ambon*	»	»

De overgelegde staat L^a^. A. vermeldt voor elke plaats het aantal geëxamineerden, toegelatenen en afgewezenen.

---

§ 4.

Getal en aard der scholen.

Staat L^a^. B. wijst het aantal openbare en bijzondere scholen aan op ultimo December 1877.

Openbare lagere scholen werden geopend op de volgende plaatsen:

De meisjesschool te *Samarang* geopend op den 1sten Mei met 125 leerlingen welk aantal spoedig steeg tot 165, doch onder ultimo des jaars slechts 75 bedroeg, doordien de leerlingen van de laagste klasse naar de gemengde scholen waren teruggegaan.

De meisjesschool te *Soerabaija*, geopend op den 3^den^ September met 80 leerlingen.

De meisjesschool te *Padang*, geopend op den 3^den^ December met 39 leerlingen.

De gemengde school te *Boelecomba*, geopend op den 23sten April met 32 leerlingen.

De gemengde school te *Koedoes* (*Japara*) geopend op den 6^den^ Augustus, telde onder ultimo December 26 leerlingen.

Bij Gouvernements Besluit van 15 September n°. 21 werd de oprichting van eene openbare lagere school te *Priaman* toegestaan. Bij het einde des jaars was deze school echter nog niet geopend.

De voorgenomen oprichting eener zesde en zevende openbare

lagere school te *Batavia* kan eveneens voor het einde des jaars nog niet plaats hebben.

Voor *Blora* (*Rembang*) en *Toeloeng Agoeng* (*Kediri*) waren voorstellen in behandeling om daar openbare scholen te verkrijgen, terwijl een onderzoek werd ingesteld of het aantal kinderen te *Oenarang* (*Samarang*) groot genoeg was om daar eene openbare lagere school te kunnen vestigen.

Teekenonderwijs werd te *Batavia* gegeven aan de 1ste en 3de openbare lagere scholen; slechts een gering aantal leerlingen, waaronder nog sommigen van buiten die scholen, maakten van dat onderwijs gebruik. Het aantal leerlingen die dit onderwijs genoten bedroeg op de 1e school zeventien op de 3e school zeven.

De Gouvernements teekenschool te *Samarang* telde onder ultimo December 117 leerlingen onder welke 14 meisjes.

Bij Gouvernements Besluit van 20 Januarij 1877 no. 38 werd bepaald dat voor het geven van teekenonderwijs aan de leerlingen der openbare lagere scholen te *Soerabaija*, elk jaar kan worden beschikt over eene som van *f* 1200.

De litograaf *G. Dumpel* tijdelijk belast geweest met 't geven van dat onderwijs werd daarop definitief aangesteld op eene toelage van *f* 100.— 's maands.

Omtrent de bijzondere lagere scholen valt het volgende mede te deelen.

De school van Mevrouw *Cramer* te *Batavia* en die van den heer *Prikken* te *Meester Cornelis* werden gesloten.

In April daarentegen werd door mejufvouw *Haubert de Puiseau* eene kleine school te *Batavia* geopend.

De meisjesschool van mejufvrouw *Tak* te *Meester Cornelis* werd door mejufvrouw *Fol* overgenomen, die hare inrichting te *Djocjokarta* sloot.

De heer *Enserinck* te *Karang Anjar* (*Bagelen*) was verplicht

zijne inrichting te sluiten, wijl zij hem geene voldoende financieele voordeelen opleverde.

De inrichting van de heeren *Collengs* te *Samarang* en van *Put* te *Soerakarta* werden gesloten, wegens het overlijden van de betrokken hoofdonderwijzers.

De school van den heer *W. G. van Krieken* te *Banda* hield in November op te bestaan.

Verder verdienen nog vermeld te worden de niet op de staat L^a. B voorkomende inrichtingen van lager onderwijs als:

a. De bijzondere namiddag school van den heer *L. C. Polderman* te *Samarang*, met 39 leerlingen, die onderwijs ontvangen in het lezen, schrijven, rekenen, de Nederlandsche en Fransche taal.

b. de bijzondere namiddagschool van den heer *Tjebbes* te *Samarang*, met 24 leerlingen. Het onderwijs loopt over dezelfde vakken als in de eerstgenoemde school.

c. De Gymnastiekschool der Maatschappij tot nut van 't algemeen te *Samarang*, met 51 leerlingen.

d. De Gymnastiekschool van den heer *B. Stoutjesdijk* te *Samarang*.

e. De Gymnastiekschool te *Soerakarta* met 83 leerlingen, onder welke een klasse van 31 meisjes.

f. De namiddagschool van den heer *W. Tinge* te *Soerakarta* met medewerking van de dames *van der Willigen* en den heer *Lourier*. Die inrichting telt 41 leerlingen aan welke onderwijs wordt gegeven in het lezen, schrijven, rekenen, de Nederlandsche en Fransche taal, aardrijkskunde, vrouwelijke handwerken en schermen.

g. De namiddagschool van den heer *P. Lakeman* te *Soerakarta* met 10 leerlingen, die onderricht in de Nederlandsche taal en het rekenen ontvangen.

De teekenschool van den heer *H. van Bergen* te *Soerakarta* werd wegens vertrek van den onderwijzer gesloten.

h. de teekenschool van den heer *von Juncker Brigatto* te *Pasoeroean*.

i. De Gymnastiekschool verbonden aan de particuliere jongensschool van den heer *Nanning* te *Soerabaija*.

Voorbereidend onderwijs werd gegeven in de volgende scholen:

te *Batavia* in:

de Fröbel-school van mejufvrouw *Haaxman*,

de voorbereidende klassen verbonden aan de twee meisjesscholen der Zusters Ursulinen;

te *Samarang* in:

de Fröbel-school staande onder het toezicht der Vrijmetselaarsloge aldaar.

De voorbereidende klassen verbonden aan de school der Zusters Ursulinen en aan de meisjesschool van mejufvrouw *van Os*.

Het verzorgings gesticht te *Soerakarta* bleef, even als in het vorige jaar, nuttige diensten bewijzen.

---

§ 5.

Omvang en toestand van het onderwijs.

In den omvang van het onderwijs kwam eenige uitbreiding, door de bepaling, dat op de afzonderlijke meisjesschool ook onderricht zal gegeven worden in de vrouwelijke handwerken en de Fransche taal.

Hoewel vooruitgang te bespeuren is, levert het onderwijs, vooral in de laagste klassen, nog vele moeielijkheden op. In-

Indië toch moet nog alles aan de kinderen worden gedaan, wat te huis of op een voorbereidende school had moeten geschieden.

Hierin zal eene verandering ten gunste komen, wanneer de inrichtingen waar voorbereidend onderwijs wordt gegeven, en die nog zoo schaarsch zijn in aantal zullen toenemen.

Op de bijzondere lagere scholen worden steeds een of meer vakken van uitgebreid lager onderwijs onderwezen. Mogen sommige dier scholen met lof worden genoemd, zoo laat toch op de meeste het onderwijs te wenschen over wat stelselmatigheid en degelijkheid betreft.

Omtrent de verschillende leervakken kan het volgende medegedeeld worden.

Lezen.

In de middelste en hoogste klassen gaat het lezen vooruit ook wat het goed begrip betreft, ten gevolge van het ruime gebruik, dat van de school of kinderbibliotheken gemaakt wordt.

De onderwijzer ziet meer en meer in, dat goed leesonderricht een degelijke steun is bij de behandeling der andere leervakken.

Schrijven.

De methode bij de beoefening van dit leervak, in de meeste scholen gevolgd, kan goed genoemd worden.

Rekenen.

Men legde zich bij de beginselen van dit onderwijs vooral toe om een duidelijk begrip van »getal" aan te brengen.

De vorderingen in de middelste en hoogste klasse gaven ook veelal redenen om tevreden te zijn over de manier waarop het onderwijs werd gegeven, terwijl de leer der breuken vrij zuiver werd verklaard en begrepen.

Vormleer.

Aan dit werkelijk nuttige en ontwikkelende leervak kon men op vele scholen nog niet den noodigen tijd besteden.

Dat eene goede beoefening daarvan veel bijdraagt om den leerling helder te leeren denken, kon op enkele scholen worden opgemerkt.

Nederlandsche taal.

De meeste inspanning wordt nog steeds van de onderwijzers bij dit leervak gevorderd, ten einde den leerlingen een goede uitspraak en begrip van woorden en uitdrukkingen te doen verkrijgen.

Vooruitgang is echter merkbaar en meer dan vroeger bestaan er redenen nu voldaan te zijn over het mondeling en schriftelijk teruggeven door den leerling, van het gelezene en besprokene.

Aardrijkskunde.

Op de meeste scholen bleef het onderricht in aardrijkskunde zich bepalen tot het eiland *Java* en *Nederlandsch-Indië;* doch ook die van *Nederland* wordt op vele scholen met vrucht onderwezen.

De belangstelling der kinderen in dit leervak wordt vooral levendig gehouden, door dat het onderwijs wordt verrijkt met mededeelingen omtrent bevolking, voortbrengselen, enz.

Geschiedenis.

Van dit leervak kon wegens gebrek aan tijd, op de meeste scholen nog weinig werk gemaakt worden, enkele scholen maken daarop eene gunstige uitzondering.

Kennis der natuur.

Ook aan dit leervak kon slechts weinig tijd worden besteed en het gemis van geschikte leermiddelen doet dit onderwijs nog een zeer ondergeschikte plaats op vele scholen innemen.

Zang.

Het zang onderwijs gaat over het algemeen eenigzins vooruit.

Te *Samarang* en *Soerakarta* zijn voor de leerlingen afzonderlijke zangscholen opgericht, die goede resultaten geven.

Beginselen van de kennis der levende talen.

Zoolang de leerling aan de openbare 1e lagere scholen, de school te vroeg blijft verlaten, zullen de vorderingen in de kennis der Fransche taal, die aldaar wordt onderwezen, gering blijven.

Teekenen.

Hoewel het aantal leerlingen, dat aan de teekenlessen deelneemt in verhouding niet groot kan genoemd worden, kan men zeer tevreden zijn over de vorderingen, die in dit leervak worden gemaakt.

Gymnastiek.

De bijzondere inrichting voor de gymnastiek te *Soerakarta* blijft aan het doel der oprichting beantwoorden, en eene eerste plaats onder zoodanige inrichtingen innemen.

Ook van de Samarangsche inrichting kan veel goeds gezegd worden.

Behalve aan de bijzondere scholen, waar geregeld onderwijs in de gymnastiek wordt gegeven, begint men op de openbare scholen eenigen tijd aftezonderen voor geregelde lichaamsoefeningen.

Handwerken voor meisjes.

De resultaten van het onderricht hierin, kunnen bevredigend genoemd worden.

---

§ 6.

Onderwijzend Personeel.

Velen van de openbare onderwijzers verdienen erkenning en dank voor de wijze waarop zij de hun gestelde taak volbrengen.

Over het algemeen kan over hun gedrag en geschiktheid gunstig bericht worden.

Staat L^{a}. C. geeft een overzicht van het onderwijzend personeel op ultimo December, zoo aan de openbare als aan de bijzondere lagere scholen in *Nederlandsch-Indië* werkzaam.

Blijkens dezen staat was het personeel samengesteld als volgt:

a. aan de openbare lagere scholen;

84 hoofdonderwijzers,
129 hulponderwijzers,
1 mannelijke kweekeling,
4 hoofdonderwijzeressen,
32 hulponderwijzeressen,
3 vrouwelijke kweekelingen,

b. aan de bijzondere scholen:

12 hoofdonderwijzers,

23 hulponderwijzers,

17 hoofdonderwijzeressen,

35 hulponderwijzeressen,

8 vrouwelijke kweekelingen.

Uit den Staat L[a]. D. blijkt, dat het onderwijzend personeel (daaronder begrepen, die met verlof of op wachtgeld waren) op ultimo December het aantal van 289 bedroeg waarvan:

55 onderwijzers 1e klasse
98 » 2e »
40 » 3e » met acte van bekwaamheid als hoofdonderwijzer,
58 » 3e klasse zonder acte van bekwaamheid als hoofdonderwijzer.
1 mannelijke kweekeling,
4 onderwijzeressen 1e klasse,
4 » 2e »
3 hulponderwijzeressen, met acte van bewaamheid als hoofdonderwijzeres.
26 » zonder enz. als boven.
2 vrouwelijke kweekelingen.

De mutatiën in het onderwijzend personeel der openbare lagere scholen, worden aangegeven in den Staat L[a]. E. als volgt:

1 onderwijzer overleed.
4 onderwijzers en 2 onderwijzeressen } werden eervol ontslagen uit 's lands dienst,
8 onderwijzers gingen over in andere betrekkingen bij het inlandsch en middelbaar onderwijs;

1 onderwijzer werd benoemd tot zoutverkooppakhuismeester;
12 onderwijzers vertrokken met verlof naar Nederland;
aangesteld werden:
42 onderwijzers,
7 » van verlof teruggekeerd,
12 onderwijzeressen,
1 mannelijke kweekeling en
1 vrouwelijke » ;
1 mannelijke kweekeling werd bevorderd tot hulponderwijzer,
2 mannelijke kweekelingen en 1 vrouwelijke kweekeling } werden ontslagen.

---

§ 7.

Getal en aard der leerlingen.

De staten L^a^ F, G. en H. geven een overzicht van de kinderen van Europeanen en met dezen gelijkgestelden, die op ultimo December de lagere scholen bezochten.

Blijkens staat L^a^ F. was het aantal leerlingen op de openbare scholen, 6095 (3616 jongens en 2479 meisjes) tegen 5785 (3582 jongens en 2203 meisjes) op ultimo December 1876, hetgeen eene vermeerdering aanwijst van 310 leerlingen (34 jongens en 276 meisjes).

De staat L^a^ G. bevat eene gelijke opgave voor de bijzondere scholen, waarop zich bevinden 2075 leerlingen (743 jongens en 1332 meisjes) tegen 2212 leerlingen (809 jongens en 1405 meisjes) op ultimo December 1876, gevende eene vermindering van 137 leerlingen (66 jongens en 71 meisjes).

In staat L^a. II. vindt men eene samentrekking der beide vorige en dus eene opgave der leerlingen, die op ultimo December, zoowel de openbare als de bijzondere lagere scholen bezochten. Hun aantal bedroeg 8170 (4359 jongens en 3811 meisjes) tegen 7997 (4391 jongens en 3606 meisjes) op ultimo December 1876, zijnde dus eene vermeerdering van 173 leerlingen (32 jongens minder en 205 meisjes meer).

De staten L^a. I en K. bevatten voor elke school afzonderlijk eene opgave van het onderwijzend personeel en de leerlingen aan de openbare en bijzondere lagere scholen in *Nederlandsch-Indië* op ultimo December.

Op de openbare scholen werd door 246 onderwijzers en onderwijzeressen aan 6634 kinderen les gegeven, zijnde gemiddeld 1 onderwijzer op 27 leerlingen, eene verhouding iets gunstiger dan in het vorige jaar.

Onder het getal der leerlingen waren 539 inlanders en met dezen gelijkgestelden, zijnde 75 meer dan in het vorige jaar.

Het aantal gratis leerlingen bedroeg 3667 of ruim 55 $_0/^0$, zijnde 272 meer dan in het vorige jaar.

Het cijfer der leerlingen in de laagste klassen vermeerderde met 157, in de middenklassen met 166 en in de hoogste met 62.

Het schoolverzuim bedroeg gemiddeld 25 schooldagen per kind, dus 1 minder dan in het vorige jaar.

De school werd verlaten door 3212 leerlingen, waarvan 241 alle klassen hadden doorloopen; in 1876 waren deze cijfers 2971 en 231.

Op de bijzondere scholen werd door 88 ondewijzers en onderwijzeressen onderricht gegeven aan 2102 leerlingen, dus gemiddeld door 1 onderwijzer aan 24 leerlingen.

In het vorige jaar was dit laatste getal 22.

In de laagste klasse waren 892 leerlingen, in de middenklasse 759 en in de hoogste 451.

De school werd verlaten door 579 leerlingen, waarvan 158 alle vakken van het onderwijs hadden doorloopen, in 1876 bedroegen die cijfers 657 en 162.

Het aantal inlanders en met dezen gelijkgestelden bedroeg 27 tegen 36 in het vorige jaar.

---

§ 8.

Onderwijzers woningen, schoollokalen, schoolmeubelen en leermiddelen.

Bij ontstentenis van Gouvernements gebouwen of omdat zware reparatiën aan de bestaande moesten worden bewerkstelligd, werden de ondervolgende scholen gehouden in daartoe ingehuurde lokalen:

De school te *Pontianak*
» meisjesschool te *Padang*
» » » *Siboga*
» » » *Indramaijoe*
» 3e » » *Batavia*
» meisjes » » *Samarang*
» » » *Koedoes*
» » » *Bodjonegoro*
» meisjes » » *Soerabaija*
» 1e » » *Makassar*
» 2e » » *id.*

Het lokaal der 1e school te *Batavia* werd geheel vernieuwd en de school tijdelijk overgebracht naar een nieuw gebouw, bestemd voor de opterichten openbare zesde lagere school.

De openbare meisjesschool te *Batavia* werd nog steeds gehouden in de vroegere woning van den 1en hulponderwijzer aan de 1e school.

De schoolgebouwen te *Salatiga* en *Kediri* werden vergroot en verbeterd.

Het nieuwe gebouw ten behoeve van de openbare 3e lagere school te *Soerabaija*, werd in Maart betrokken.

De toestand van de woningen der onderwijzers kan over het algemeen vrij goed genoemd worden.

De schoolmeubels hebben weder belangrijke verbeteringen ondergaan.

De leermiddelen worden steeds geregeld aangevraagd en ruimschoots verschaft, zoo ook de leer- en leesboeken.

De inrichtingen van de lokalen der bijzondere scholen geven over 't algemeen reden tot tevredenheid.

---

§ 9.

Het volgende staatje geeft een overzicht van de ontvangsten en uitgaven het openbaar lager onderwijs betreffende en wijst de gemiddelde kosten voor elken leerling aan.

Ontvangsten en uitgaven ten behoeve van het openbaar lager onderwijs in Ned. Indië gedurende 1877.

JAREN.	UITGAVEN.		ONTVANGSTEN.		VERSCHIL.		AANTAL LEERLINGEN.	GEMIDDELDE KOSTEN PER LEERLING.		*Aanmerkingen.*
1877	Aan tractementen, meubilair, leermiddelen en verdere onkosten	*f* 761945.11								
	Huishuur-indemniteit aan onderwijzers en inhuur van lokalen.....	» 174899.—								
	Nieuwe werken en reparatiën aan gebouwen...	» 81601.48								
	Totaal.....	*f* 1018445.59	*f* 148165	64⁵	*f* 870279	94⁵	6634	*f* 131	18	
1876		» 922353.95	» 130755	10⁵	» 861598	84⁵	6249	» 137	87	

L^a. **A.**

SOORT DER ACTEN VAN BEKWAAMHEID.	Batavia.		Bandoeng (Preanger)		Cheribon.		Samarang.		Soerabaïja.		Soera-karta.		Padang.		Fort de Koek.		Amboina.		Menado.		Bandjer-masin.		Makasser.		TOTAAL.		AANMERKINGEN.
	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	
I Hoofdonderwijzers	1	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	1	
II Hoofdonderwijzeressen .	»	»	»	»	»	»	»	»	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	»	
III Hulponderwijzers.....	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	1	1	
IV Hulponderwijzeressen ..	4	»	»	»	»	»	»	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	4	2	
V Huisonderwijzers	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
VI Huisonderwijzeressen ..	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	
VII Onderwijzers in de Fransche taal ...	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	5	»	
VII Onderwijzers in » Engelsche taal ..	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
VII Onderwijzers in » Hoogduitsche taal	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
VII Onderwijzers in » wiskunde	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
VII Onderwijzers in » landbouwkunde .	3	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	3	»	
VII Onderwijzers in » Landmeetkunde .	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
VII Onderwijzers in » gymnastiek.....	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
VII Onderwijzers in het teekenen	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
VIII Onderwijzeressen in de Fransche taal...	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
VIII Onderwijzeressen in » Engelsche taal ..	»	»	»	»	»	»	1	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	»	
VIII Onderwijzeressen in » Hoogduitsche taal	1	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	»	
VIII Onderwijzeressen in het teekenen	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
VIII Onderwijzeressen in » rekenen.....	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
VIII Onderwijzeressen in vr. handwerken....	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
TOTAAL IN 1877..	11	1	»	»	»	»	3	2	4	1	1	»	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	22	4	
» » 1876..	10	6	2	»	1	»	»	1	4	»	1	1	»	2	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	19	10	
Vermeerdering..	1	»	»	»	»	»	3	1	»	1	»	»	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	3	»	
Vermindering..	»	5	2	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	2	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	6	

L^a. **B.**

Getal en aard der scholen in Nederlandsch-Indië onder ultimo December 1877.

GEWESTEN.	Openbare lagere scholen.			Gesubsidiëerde bijzondere scholen.			Niet gesubsidiëerde bijzondere scholen.			TOTAAL.		
	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.
Bantam	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Batavia	8	»	8	»	»	»	2	10	12	10	10	20
Krawang	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Preanger-Regentschappen	1	»	1	1	»	1	»	»	»	2	»	2
Cheribon	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Tagal	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Pekalongan	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Samarang	8	»	8	»	»	»	3	3	6	11	3	14
Japara	3	»	3	»	»	»	1	»	1	4	»	4
Rembang	3	»	3	»	»	»	»	»	»	3	»	3
Soerabaija	9	»	9	»	»	»	»	5	5	9	5	14
Pasoerocan	2	»	2	»	»	»	»	1	1	2	1	3
Probolingo	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Bezoeki	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Banjoewangi	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Banjoemas	3	»	3	»	»	»	»	»	»	3	»	3
Bagelen	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Kadoe	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Djokjokarta	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Soerakarta	5	»	5	»	»	»	»	1	1	5	1	6
Madioen	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Kediri	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Madura	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Transportere...	63	»	63	1	»	1	6	20	26	70	20	90

GEWESTEN.	Openbare lagere scholen.			Gesubsidiëerde bijzondere scholen.			Niet gesubsidiëerde bijzondere scholen.			TOTAAL.		
	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.
Per transport...	63	»	63	1	»	1	6	20	26	70	20	90
Sumatra's Westkust.....	6	»	6	»	»	»	»	1	1	6	1	7
Benkoelen.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Palembang.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Lampongsche distrikten.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Banka.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Riouw.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Wester-afdeeling van Borneo.	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Z.- en O.-afdeeling van Borneo.	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Celebes en onderhoorigheden.	6	»	6	»	»	»	»	»	»	6	»	6
Menado.....	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Amboina.....	2	»	2	»	»	»	»	1	1	2	1	3
Ternate.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Timor.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
TOTAAL IN 1877...	88	»	88	1	»	1	6	22	28	95	22	117
» » 1876...	83	»	83	1	»	1	7	26	33	91	26	117
Vermeerdering...	5	»	5	»	»	»	»	»	»	4	»	»
Vermindering....	»	»	»	»	»	»	1	4	5	»	4	»

L^a. C.

Onderwijzend-personeel bij de lagere scholen in Nederlandsch-Indië, onder ultimo December 1877.

GEWESTEN.	Bij de openbare scholen.						Bij de bijzondere scholen.						Bij alle lagere scholen.					
	Hoofdonderwijzers.	Hulponderwijzers.	Kweekelingen (mannelijke).	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzeressen.	Kweekelingen (vrouwelijke).	Hoofdonderwijzers.	Hulponderwijzers.	Kweekelingen (mannelijke).	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzeressen.	Kweekelingen (vrouwelijke).	Hoofdonderwijzers.	Hulponderwijzers.	Kweekelingen (mannelijke).	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzeressen.	Kweekelingen (vrouwelijke).
Bantam.....	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»
Batavia.....	7	16	»	1	11	2	5	10	»	7	18	5	12	26	»	8	29	7
Krawang....	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»
Preanger-Regentschappen	1	1	»	»	1	»	1	1	»	»	»	»	2	2	»	»	1	»
Cheribon....	2	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	2	»	»	»	»
Tagal.....	1	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	2	»	»	»	»
Pekalongan..	1	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	2	»	»	»	»
Samarang...	7	17	»	1	4	»	3	3	»	3	7	»	10	20	»	4	11	»
Japara.....	3	2	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»	4	3	»	»	»	»
Rembang ...	3	4	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	3	4	»	»	»	»
Soerabaija...	8	11	1	1	8	1	2	8	»	3	9	1	10	19	1	4	17	2
Pasoeroean..	2	4	»	»	1	»	»	»	»	1	»	1	2	4	»	1	1	1
Probolingo..	1	2	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	1	2	»	»	1	»
Bezoeki.....	2	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	2	»	»	»	»
Banjoewangi.	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»
Kediri.....	2	3	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	2	3	»	»	1	»
Madioen....	2	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	2	»	»	»	»
Soerakarta..	5	8	»	»	2	»	»	»	»	1	1	»	5	8	»	1	3	»
Djokdjokarta.	2	3	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	3	»	»	»	»
Kadoe.....	1	1	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	1	»
Bagelen.....	2	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	2	»	»	»	»
Banjoemas..	3	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	3	2	»	»	»	»
Madura.....	2	3	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	3	»	»	»	»
Transportere	60	94	1	3	30	3	12	23	»	15	35	7	72	117	1	18	65	10

GEWESTEN.	Bij de openbare scholen.						Bij de bijzondere scholen.						Bij alle lagere scholen.					
	Hoofdonderwijzers.	Hulpónderwijzers.	Kweekelingen. (mannelijke).	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzeressen.	Kweekelingen (vrouwelijke).	Hoofdonderwijzers.	Hulponderwijzers.	Kweekelingen (mannelijke).	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzeressen.	Kweekelingen (vrouwelijke).	Hoofdonderwijzers.	Hulponderwijzers.	Kweekelingen (mannelijke).	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzeressen.	Kweekelingen (vrouwelijke).
Per transport	60	94	1	3	30	3	12	23	»	15	35	7	72	117	1	18	65	10
Sumatra's Westkust..	5	8	»	1	2	»	»	»	»	1	»	»	5	8	»	2	2	»
Benkoelen...	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»
Palembang..	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»
Lamp. distr..	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»
Banka.....	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»
Riouw.....	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»
Westerafdeeling v. Borneo	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»
Z.- en O.-afd. van Borneo..	1	3	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	3	»	»	»	»
Celebes en onderhoorigheden....	6	7	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	6	7	»	»	»	»
Menado.....	2	4	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	4	»	»	»	»
Amboina....	2	6	»	»	»	»	»	»	»	1	»	1	2	6	»	1	»	1
Ternate.....	1	3	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	3	»	»	»	»
Timor.....	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»
Totaal in 1877.	84	129	1	4	32	3	12	23	»	17	35	8	96	152	1	21	67	11
» » 1876.	82	114	3	1	21	2	19	24	5	27	30	3	101	138	8	28	51	7
Vermeerdering.	2	15	»	3	11	1	»	»	»	»	5	3	»	14	»	»	16	4
Vermindering.	»	»	2	»	»	»	7	1	5	10	»	»	5	»	7	7	»	»

L.a. D.

Nominatieve staat der inspecteurs, onderwijzers, onderwijzeressen en kweekelingen bij het openbaar lager onderwijs in Nederlandsch-Indië onder ultimo December 1877.

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
		Inspecteurs.	
1	J. Kunst.	Met verlof in Nederland.	
2	J. M. Roskopf.	Inspecteur in de 2e afdeeling.	6 Nov. 1871
3	W. van der Lee.	» » » 1e »	4 Jan. 1877
4	H. Meijll.	» » » 3e »	2 Feb. »
		Onderwijzers der 1e klasse.	
1	A. G. van Velthuijsen.	Hoofdonderw. 1e sch. Batavia.	18 Maart 1871
2	J. Schoonderbeek.	Met verlof in Nederland.	
3	A. de Bruijn Mzn.	Hoofdonderw. 3e sch. Soerabaija.	17 Juni 1874
4	J. J. de Weijer.	» 2e » Batavia.	10 Aug. 1871
5	J. C. Tamson.	» 3e » id.	11 Feb. 1876
6	O. E. Hansen.	» » Cheribon.	11 Aug. »
7	H. Schoenmaker.	» 2e » Samarang.	11 Feb. 1877
8	L. C. Polderman.	» 1e » id.	23 Jan. 1872
9	N. Pol.	Met verlof in Nederland.	
10	H. C. Cornelius.	Hoofdonderw. 2e sch. Soerabaija.	20 Juni »
11	W. Beerekamp.	» » Pekalongan.	22 April 1875
12	G. ter Marsch.	» » Buitenzorg.	22 » »
13	C. F. Julius.	Met verlof in Nederland.	
14	J. A. Bakhoven.	Hoofdonderw. 4e sch. Batavia.	19 Sept. 1877
15	A. F. Hillebrandt.	» » Poerworedjo.	7 Maart 1876
16	J. F. W. Winterberg.	» »Bandjermasin	22 April 1875
17	W. H. Heijtman.	» 1e » Soerabaija.	11 Aug. 1876
18	E. Asbeck Brusse,	» » Malang.	22 April 1875
19	R. Burg.	» 5e » Soerabaija.	22 » »
20	J. A. Olt.	» » Ambarawa.	18 Mei 1877
21	J. L. Regenhardt.	Met verlof in Nederland.	
22	H. R. A. Vechtman.	Hoofdonderw. sch. Mr.-Cornelis.	22 April 1875
23	M. Valk Lzn.	Met verlof in Nederland.	
24	N. Stark.	Hoofdonderw. sch. Ternate.	22 » »
25	M. D. Kruseman.	» » Neira.	22 » »

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
26	G. Koldewijn.	Met verlof in Nederland.	
27	J. J. Fontein.	Hoofdonderw. 1e sch. Soerakarta.	7 Maart 1876
28	G. van der Kaaden.	Met verlof in Nederland.	
29	P. van Elsen.	Hoofdonderw. 2e sch. Makasser.	14 Mei 1876
30	A. C. Tjebbes.	» 1e » B Samarang.	14 Dec. 1875
31	J. Valk.	» 2e » Soerakarta.	22 April »
32	W. F. den Broeder.	» 2e » Padang	22 » »
33	A. Bommel.	Met verlof in Nederland.	
34	J. C. Rikkers.	Hoofdond. 1e sch. Djokdjokarta.	16 Jan. 1877
35	G. Lavell.	» » Pasoeroean.	18 Mei »
36	J. F. van der Blij.	Met verlof in Nederland.	
37	W. F. G. L. Haanstra.	idem	
38	D. G. Sigmond.	Hoofdonderw. sch. Rembang.	30 Sept. 1875
39	D. C. J. Kool.	» 1e » Makassar.	30 » »
40	A. M. van Schaik.	» 1e » Padang.	16 Okt. »
41	L. Hovenkamp.	» » Tagal.	5 Jan. 1876
42	J. J. Cleijpool.	» » Amboina.	23 Feb. »
43	G. du Pré.	» » Probolingo.	23 Julij »
44	D. S. de Jong.	» 4e » Soerabaija.	13 April 1877
45	W. Tenge.	» 3e » Soerakarta.	3 Mei »
46	H. P. Julsing.	» » Kediri.	18 » »
47	J. de Quant.	» » Bandong	9 Okt. »
48	L. H. Cramer.	» » Menado.	9 » »
40	D. Feikema.	» 5e » Batavia.	9 » »
50	J. Zeven.	» » Sumanap.	23 Nov. »
51	H. B. H. Horsker.	» 2e » Djokjokarta.	23 » »
52	J. J. Looijé.	» » Magelang.	23 » »
53	K. J. Razelius.	» 3e » Samarang.	2 Dec. »

Onderwijzers der 2e klasse.

1	J. A. Vermeulen.	Hoofdonderw. sch. Bodjonegoro.	14 Jan. 1876
2	L. E. Boijer.	» » Toeban.	28 April 1872
3	N. Laseur.	1e hulponderw. 2e sch. Soerabaija.	17 Julij 1873
4	F. L. H. Goossens.	1e » 5e » Batavia.	2 Oct. 1876
5	H. Spönhoff.	Met verlof in Nederland.	
6	H. Timmer.	1e hulponderw. 2e. sch. Padang.	7 Aug. 1877
7	H. L. Berckenhoff.	Heofdonderw. sch. Boelecomba.	3 Maart »
8	A. den Hamer.	» » Bojolalie.	11 Feb. 1874
9	H. J. Zuiderhoek.	» » Koedoes.	27 Junij 1877
10	H. W. Beck.	» » Blitar.	13 April »

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
11	C. H. L. Croes.	1e hulpondérw. sch. Cheribon.	20 Mei 1876
12	J. G. Theunissen.	Met verlof in Nederland.	
13	A. J. Bieshaar.	1e hulpondérw. 1e sch. Soerakarta.	7 Aug. 1877
14	J. H. Rodnner.	Hoofdonderw. sch. Sidhoardjo.	14 Jan. 1876
15	F. J. van der Linden.	1e hulpondérw. » Malang.	30 Maart »
16	J. H. J. Laats.	Hoofdonderw. » Fort de Kock	8 Feb. 1874
17	L. P. C. Roskott.	» » Koepang.	21 Junij 1875
18	M. ten Cate.	1e hulpondérw. » Salatiga.	30 Sept. »
19	L. Franken.	Hoofdonderw. » Poerwakarta.	30 Maart 1876
20	C. Wegenaar.	1e hulpondérw. » Pekalongan	17 » »
21	J. van den Bos.	Hoofdonderw. » Pattie.	22 April 1875
22	W. Briel.	» » Serang.	28 Mei »
23	Th. J. C. Klaar.	Met verlof in Nederland.	
24	F. J. Bosch.	1e hulpondérw. 1e sch. Soerabaija.	6 Aug. 1876
25	J. Dekker.	Met verlof in Nederland.	
26	C A. Valk.	idem.	
27	B. Stoutjesdijk.	1e hulpond. 1e sch. B Samarang.	17 Maart 1876
28	H. Goedhart.	Hoofdonderw. sch. Telok-Betong.	10 Oct. 1874
29	J. Ros.	Met verlof in Nederland	
30	J. van der Lof	idem.	
31	D. W. Lantermans.	1e hulpondérw. 2e sch. Samarang.	22 Julij 1876
32	J. Verheul.	» » » Mr. Cornelis.	29 Junij 1877
33	J. van Heek.	Hoofdonderw. » Banjoemas.	18 Mei »
34	J. Westerbeek.	1e hulpondérw. » Magelang.	23 Nov. »
35	J. Kastelijn.	Met verlof in Nederland.	
36	J. G. van der Heijden.	1e hulpondérw. sch. Ternate	6 Aug. 1876
37	G. Hemmes.	1e » 5e » Soerabaija.	23 Nov. 1877
38	H. P. G. Obdeijn.	Hoofdonderw. » Modjokerto.	23 Aug. 1876
39	G. A. Sedée	Met verlof in Nederland.	
40	A. D. Holterman.	1e hulpondérw. sch. Pasoeroean.	22 April 1875
41	P. Schippers.	Met verlof in Nederland.	
42	W. F. Commerell.	Hoofdonderw. sch. Ngawi.	18 Mei 1877
43	W. Teunissen.	» » Kendal.	9 Oct. »
44	J. F. den Hollander.	» » Muntok.	20 Mei 1876
45	E. G. A. Taenser.	» » Tondano.	11 Jan. 1877
46	J. W. Spekschot.	Met verlof in Nederland.	
47	J. Verschuil.	1e hulpondérw. 3e sch. Batavia.	28 Mei 1875
48	J. Knaap.	Hoofdonderw. » Banjoewangi	8 Dec. 1876
49	J. Oostenbroek.	» » Benkoelen.	20 Sept. 1875

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
50	B. IJspeert.	1e hulponderw. sch. Probolingo.	22 April 1875
51	L. J. Idsinga.	1e » » Neira.	22 » »
52	L. van Leeuwen.	1e » » Amboina.	22 » »
53	G. Plantema.	1e » 1e » Padang.	28 Mei »
54	P. Veen.	Hoofdonderw. » Tjilatjap.	23 Nov. 1877
55	L. H. Verhoog.	1e hulponderw. 3e » Samarang.	29 Julij 1875
56	A. M. Overeijnden.	Hoofdonderw. » Madioen.	23 Aug. 1876
57	G. J. van Essel.	1e hulponderw. » Ambarawa	29 Julij 1875
58	W. Meijer.	Hoofdonderw. » Grissee.	4 Aug. »
59	J. Uhl.	1e hulponderw. » Kedirie.	25 » »
60	J. J. Cuijle.	Hoofdonderw. » Poerbolingo.	22 Feb. 1877
61	W. J. R. Zieck.	1e hulponderw. » Rembang.	30 Sept. 1875
62	C. G. Wemmerslager.	Met verlof in Nederland.	
63	C. van Duuren.	Hoofdonderw. sch. Sitoebondo.	30 » »
64	A. van Moerkerken.	Met verlof in Nederland.	
65	W. J. Stok.	Hoofdonderw. sch. Rembang.	22 Julij 1876
66	H. W. Praasterink.	1e hulponderw. 1e » Samarang.	23 Oct. 1875
67	H. S. Blekkink.	Hoofdonderw. » Japara.	4 Nov. »
68	B Japikse.	» » Wonosobo.	2 Oct. 1876
69	J. W. te Kolsté.	» » Bonthain.	2 Dec. 1875
70	J. C. van Duijn.	1e hulponderw. 1e » Djokjokarta.	1 Jan. 1876
71	C. van der Wende.	Hoofdonderw. » Indramaijoe.	12 » »
72	C. Prins.	» » Pontianak.	23 Febr. »
73	R. Metelerkamp.	1e hulponderw. » Poerworedjo.	1 Maart »
74	J. Kluiver.	1e » » Menado.	11 Jan. 1877
75	H. van Bergen.	Met verlof in Nederland.	
76	P. M. Heijmans.	Hoofdonderw. sch. Siboga.	6 Junij 1876
77	W. A. G. Bakker.	» » Bezoekie.	23 Julij »
78	L. J. Westrik.	1e hulponderw. 2e » Djokjokarta.	11 Aug. »
79	R. Oosterlo.	Hoofdonderw. » Bima.	23 » »
80	H. J. H. Bockmeulen.	1e hulponderw. » Bandjermasin	23 » »
81	H. Grondijs.	Hoofdonderw. » Sumanap	2 Oct. »
82	J. W. H. Muller.	1e hulponderw. » Tagal.	2 » »
83	J. A. J. Vorderman.	Met verlof in Nederland.	
84	W. H. A. van Meerkerk.	1e hulpond. 2e sch. Soerakarta.	8 Dec. 1876
85	K. M. Hage.	1e » 4e » Batavia.	8 » »
86	S. J. van Merkom.	Hoofdonderw. » Rioux.	5 Jan. 1877
87	J. van der Woude.	1e hulponderw. » Bandoeng.	9 Oct. »
88	D. H. van Kalkeren.	1e » 3e » Soerabaija.	10 April

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
89	P. Lakeman.	1e hulpond. 2e sch. Soerakarta.	15 Mei 1877
90	G. Brinks.	1e hulponderw. » Buitenzorg.	27 Junij 1875
91	J. H. Damman.	Hoofdonderw. » Maros.	27 » »
92	J. B. Kampschuur.	» » Pad.-Pandj.	9 Oct. 1877
93	H. H. Slangen.	1e hulpond. 2e » Makasser.	9 » »
94	H. Volten.	1e » 2e » Batavia.	9 » »
95	G. Reeman.	1e » 1e » Makassar.	9 » »
96	Th. Gatsonides.	Op wachtgeld.	
97	A. J. Yerbeek.	1e hulponderw. sch. Sumanap.	23 Nov. 1877
98	H. F. Weehuizen.	Hoofdonderw. » Klatten.	23 » »

Onderwijzers der 3e klasse,

met acte van bekwaamheid als hoofdonderwijzer.

1	D. J. C. van Batenburg.	Met verlof in Nederland.	
2	E. A. Reisig.	Tijd. belast met de waarneming der betrekking van leeraar aan de hoogere burgerschool te Samarang.	
3	J. Veltens.	Idem.	
4	A. Schouten.	Idem.	
5	P. van Vlodrop.	3e hulpond. 3e sch. Samarang.	8 Jan. 1877
6	D. Vooren.	» » Bodjonegoro	27 Mei 1876
7	E.A. Haitink van der Heide.	2e » » Sumanap.	15 Junij 1877
8	A. Nuijsink.	3e » 1e » Padang.	23 » 1876
9	P. A. Burger.	3e » 2e » id.	13 Aug. »
10	H. P. F. Witkamp.	2e » 2e » Samarang.	15 Nov. 1877
11	M. P. Boogaard.	3e » 3e » Soerabaija.	13 Oct. 1876
12	A. Baars Wzn.	2e » » Buitenzorg.	13 » »
13	D. Harting Pzn.	3e » 2e » Djokdjokarta.	8 Jan. 1877
14	D. J. J. W. van Ardenne	3e » » Bandjermasin	11 » »
15	W. Suidema v. d. Woude.	Hulponderw. » Klatten.	13 Oct. »
56	B. J. Stofberg.	Tijd. belast met de waarneming der betrekking van leeraar aan de hoogere burgerschool te Samarang.	
17	G. Olierhoek.	2e hulpond. 1e sch. Djocjokarta.	8 Feb. 1877
18	W. F. Fels.	3e » » Neira.	28 » »
19	C. Stolp.	Hulponderw. » Poerwakarta.	28 » »
20	H. Sonius.	» » Sidhoardjo.	28 » »

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
21	F. J. Hanjoel.	3e hulponderw. sch. Menado.	28 Feb. 1877
22	A. Boender.	» » Sitoebondo.	28 » »
23	W. E. Endert.	2e » 1e » Makasser.	27 Oct. »
24	G. Adams.	» » Blitar.	21 Sept. »
25	H. Zeger de Beijll.	» » Patti.	28 Feb. »
26	V. H. van Leeuwen.	2e » Bandjermassin	24 April »
27	S. A van der Kolff.	Tijd. » » Madioen.	6 Julij »
28	A. J. J. H. van Riemsdijk.	» Kendal.	22 Okt. »
29	J. W. Segaar.	2e » 2e » A Samarang	29 » »
30	W. P. Hillen.	2e » 2e » Djocjokarta.	29 » »
31	S. van Rijnbach.	2e » » Pekalongan.	5 Nov. »
32	J. J. A. van Gogh.	» » Banjoemaas.	29 Oct. »
33	J. Postma.	4e » » Menado.	29 » »
34	J. M. Nieuwboer.	» » Benkoelen.	14 Dec. »
35	H. O. van der Meij.	2e » » Pasoerocan.	14 » »
36	W. van der Veen.	2e » » Probolingo.	14 » »
37	A. Knoppert.	» » Serang.	14 » »
38	H. J. de Hes.	» » Toeban.	14 » »
39	M. van Lierop.	3e » 2e » Djocjokarta.	11 » »

Onderwijzers der 3e klasse,

niet bezittende eene acte van bekwaamheid als hoofdonderwijzer.

1	L. A. de la Croix.	3e hulponderw. 2e sch. Soerakarta.	25 Aug. 1877
2	J. H. Toorop.	2e » 2e » Soerabaija.	13 Julij 1875
3	A. F. Gossiaux.	Hulponderw. sch. Pad.-Padjang.	23 Aug. 1877
4	F. C. Willemsz.	2e » » Ternate.	24 April 1875
5	G. van Mill.	» » Fort de Kock.	24 Sept. »
6	L. Jollij.	» » Ngawie.	13 » 1877
7	A. M. le Cluse.	3e » 3e » Batavia.	24 » »
8	Th. A. den Daas.	» » Tondano.	28 Feb. »
9	H. Vanger.	2e » 2e » Batavia.	17 Julij 1876
10	J. A. Boijer.	» » Tjilatjap.	15 » 1875
11	H. W. Doeve.	2e » » Salatiga.	24 April »
12	J. W. A. van Haastert.	Met verlof in Nederland.	
13	L. Vree.	2e hulponderw. sch. Malang.	24 April »
14	D. A. de Hoog.	» » Bojolalie.	6 Jan. 1876
15	H C. Dengerink.	» » Modjokerto.	25 Julij »
16	L. R. Reijckers.	2e » » Probolingo.	25 » »
17	J. H. A. Hummelgens.	2e » » Poerworedjo.	24 April »
18	A. C. Cramer.	2e » 2e » Makasser.	24 » »

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
19	A. Niels.	2e hulponderw. sch. Menado.	24 April 1875
20	J. Strijkers.	2e » 2e » Soerakarta.	29 Dec. 1877
21	H. E. Böck.	2e » 1e » Padang.	7 Oct. 1875
22	F. Venema.	2e » » Amboina.	13 Sept. 1877
23	M. P. L. G. Hansen.	» » Grissee.	13 Oct. »
24	H. D. J. Rijnenberg.	2e » 1e » Batavia.	13 Oct. 1876
25	A. C. Kienitsz.	2e » » Amboina.	24 April 1875
26	C. W. Mulder.	2e » 3e » Batavia.	17 Aug. 1877
27	L. de Pagter.	2e » » Cheribon.	23 Sept. 1876
28	W. Rijst.	Met verlof in Nederland.	
29	H. Kuchlin.	Op wachtgeld.	
30	A. C. J. Fournier.	2e hulponderw. 4e sch. Batavia.	13 » 1877
31	A. Roose.	2e » 5e » id.	13 » »
32	W. F. H. Bouhuijs.	Met verlof in Nederland.	
33	G. R. le Bruijn.	3e hulponderw. sch. Neira.	28 Feb. »
34	D. Schoondermark.	» » Tagal.	14 Dec. »
35	N. Rijnbende.	3e » 3e » Soerabaija.	15 Junij 1875
36	D. A. Detmar.	2e » 2e » Padang.	13 Aug. 1877
37	J. Luijtjes.	2e » 3e » Samarang.	26 Sept. 1875
38	W. Hiemstra.	3e » » Salatiga.	13 April »
39	C. F. G. Gaillard.	2e » » Kediri.	28 Maart 1877
40	P. Ch. W. Bopp.	» » Banjoewangi.	8 Jan. »
41	J. Julius.	» » Pad. Pandj.	2 Julij »
42	R. A. H. Thierbach.	3e » 1e » A Samarang.	5 April »
43	W. Op ten Noort.	4e » » Ternate.	15 Nov. »
44	H. W. de Beijl.	2e » » Rembang.	20 Sept. 1875
45	E. Vogelezang.	2e » 1e » B Samarang.	13 Oct. 1877
46	M. Scheele.	2e » 2e » Makassar.	27 Oct. »
47	W. H. Pieters.	3e » 2e » Batavia.	11 Nov. 1875
48	A. J. Pontier.	2e » 1e » Soerakarta.	6 » 1877
49	A. van der Kolff.	» » Riouw.	6 Dec. 1875
50	P. Koornstra.	» » Palembang.	15 Jan. 1876
51	G. Tacoma.	2e » » Ambarawa.	15 Junij 1877
52	H. H. Moreu.	4e » 4e » Batavia.	21 Sept. »
53	P. A. Biegman.	» » Pamakassan.	8 Jan. »
54	J. van Buuren.	» » Bezoeki.	8 Mei »
55	R. Leijds.	3e » 2e » Samarang.	15 Junij »
56	J. J. D. van Batenburg.	Tijd. » » Muntok.	21 Sept. »
57	E. Kwierie.	» » » Buitenzorg	6 » »
58	J. P. Millot.	» » Bouthain.	

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
	Onderwijzeressen der 1e klasse.		
1	J. C. Daverveldt.	Hoofdond. meisjessch. Batavia.	16 Maart 187
2	A. M. E. Keijser.	» » Samarang.	25 April »
3	C. H. Verwohlt.	» » Padang.	10 Oct. »
4	C. E. van Schooten.	» » Soerabaija.	11 Aug. »
	Onderwijzeressen der 2e klasse.		
1	E. H. Zaalberg.	1e hulpond. meisjessch. aBtavia.	11 Aug. 1877
2	A. J. Moreau.	» » » Padang.	10 Oct. »
3	J. H. M. Thissen.	» » » Samarang.	20 April »
4	A. M. Gerth van Wijk.	» » » Soerabaija.	10 Oct. »
	Hulponderwijzeressen met acte van bekwaamheid als hoofdonderwijzeres.		
1	M. L. Schäfer.	Tijd. hulpond. 4e sch. Batavia.	29 Sept. 1877
2	A. P. Gijselman.	» meisjessch. Soerabaija.	17 Oct. »
3	M. L. Steinbuch.	» » Padang.	19 » »
	Hulponderwijzeressen niet bezittende eene acte van bekwaamheid als hoofdonderwijzeres.		
1	H. Sevensma.	Met verlof in Nederland.	
2	M. J. Hellendoorn.	Hulponderw. 2e sch Batavia.	18 Aug. 1877
3	L. E. Meijer Cluwen.	» 2e » »	11 Sept. 1876
4	A. van der Meijden.	» 2e » Soerabaija.	27 Aug. 1877
5	O. H. G. van Steeden.	» 1e » »	9 Julij 1875
6	A. J. Lefeber.	» » Pasoeroean.	13 Sept. 1877
7	A. M. Mikkers.	» 1e » Batavia.	21 » »
8	M. F. der Kinderen.	» 3e » »	15 Julij 1875
9	L. Heijnemann.	» 1e » »	5 Sept. 1876
10	W. A. de Jong.	» » Mr. Cornelis.	12 » 1877
11	E. d'Ablaing.	» 3e » Soerabaija.	15 » »
12	M. M. E. C. Tijdeman.	» 2e » »	5 Oct. »
13	A. P. Frölich.	» » Mr. Cornelis.	29 Sept. 1876
14	J. B. Bode.	Tijd. » » Bandong.	29 Dec. »
15	C. L. Homburg.	» » meisjessch. Samarang.	15 Mei 1877
16	A. Immink.	» » 4e sch. Soerabaija.	19 » »
17	J. J. C. van der Willigen.	» » 3e » Soerakarta.	16 Junij »
18	G. C. N. van der Willigen.	» » 3e » »	16 » »

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
19	A. M. Hoogenstraaten.	Tijd. hulpond. sch. Magelang.	27 Junij 1877
20	J. C. M. van der Weide.	» » meisjessch. Batavia.	15 Aug. »
21	Ch. J. van Goens.	» » » Soerabaija.	15 » »
22	M. A. B. Reiche.	» » sch. Blitar.	23 » »
23	S. E. Wijnveldt.	» » » Probolingo.	17 Oct. »
24	E. M. Sexauer.	» » 2e » Samarang.	27 » »
25	J. J. C. Nagel geb. Bouman.	» » » Ambarawa.	29 Nov. »
26	H. E. C. Kroll.	» » meisjesech. Batavia.	31 Dec. »

Kweekelingen.

1	Mej, F. H. Heijneman.	2e school Batavia.	20 Sept. 1876
2	» F. B. J. Kessler.	4e » »	22 Feb. »
3	Th. T. Tawaris.	» Grisse.	25 Nov. »

L^a. **E.**

Mutatiën onder het onderwijzend personeel van de openbare lagere scholen in Nederlandsch-Indië, gedurende het jaar 1877.

Onderwijzers en Onderwijzeressen.

OVERLEDEN.

D. Westhoff, laatst hoofdonderwijzer aan de school te Banjoemas.

EERVOL ONTSLAGEN.

Uit s' lands dienst.

B. Andeweg,	laatst	hoofdonderwijzer, 4e school te Batavia.
H. J. Hicks,	»	op wachtgeld.
C. E. Doelitsch,	»	id.
G. W. van Ligten,	»	2e hulponderwijzer school te Sumanap.
Mej. C. M. Bik,	»	3e hulponderwijzeres meisjesschool te Batavia.
» J. W. Boerema,	»	hulponderwijzeres meisjesschool te Samarang.

OVERGEGAAN IN ANDERE BETREKKINGEN.

J. F. Tuijl Schuitemaker,	onderwijzer der 2e klasse geplaatst bij het inlandsch onderwijs.
D. Grivel,	idem.
A. R. Twijsel,	onderwijzer der 3e klasse idem.
E. A. Reisig,	onderwijzer der 3e klasse geplaatst bij het middelbaar onderwijs.
D. Kolling,	idem.
J. Veltens,	idem.
A. Schouten,	idem.
B. J. Stofberg,	idem.
F. H. Evers,	onderwijzer 3e klasse werd benoemd tot zoutverkoop-pakhuismeester.

MET VERLOF NAAR NEDERLAND.

M. Valk Lzn.,	laatst	hoofdonderwijzer		school	Pasoeroean.
A. Bommel	»	»		»	Menado.
J. F. van der Blij,	»	»	1e	»	Djocjokarta.
W. E. G. L. Haanstra,	»	»	3e	»	Samarang.
J. Dekker,	»	»		»	Riouw.
C. A. Valk,	»	»	4e	»	Soerabaija.

J. Kastelein,	laatst	hoofdonderwijzer		school	Koedoes.
C. G. Wemmerslager,	»	»			Banjoemas.
H. van Bergen,	»	1e hulponderwijzer	1e	»	Soerakarta.
J. A. J. Vorderman,	»	»	3e	»	Soerabaija.
D. J. C. van Batenburg,	»	»	»	»	Blitar.
W. F. H. Bouhuijs,	»	3e »	3e	»	Batavia.

AANGESTELD NA TERUGKEER VAN VERLOF.

H. Timmer,	1e	hulponderwijzer	2e	school	Padang.
H. L. Berckenhoff,		hoofdonderwijzer		»	Boelecomba.
H. W. Beck,		»		»	Blitar.
A. J. Bieshaar,	1e	hulponderwijzer	1e	»	Soerakarta.
G. Hemmes,	»	»	5e	»	Soerabaija.
A. M. le Cluse,	3e	»	3e	»	Batavia.
C. W. Mulder,	3e	»	2e	»	»

IN DIENST GETREDEN.

W. Suidema van der Woude.
G. Olierhoek.
H. Sonius.
A. Boender.
G. Adams.
S. A. van der Kolff.
J. W. Segaar.
S. van Rijnbach.
J. Postma.
H. O. van der Meij.
A. Knoppert.
M. P. van Lierop.
W. Nieuwenhuis.
W. Ennen.
W. Kooiman.
H. C. de Vletter.
J. J. Werst.
P. A. Biegman.
R. Leijds.
E. Kwirie.
H. P. Enklaar.
W. F. Fels.
C. Stolp.
F. J. Hanjoel.
W. E. Endert.
H. Zeger de Beijll.
A. J. J. H. van Riemsdijk.
W. P. Hillen.
J. J. A. van Gogh.
J. M. Nieuwboer.
W. van der Veen.
H. J. de Hes.
A. van Nieuwenhuijsen.
G. J. Kerlen.
J. de Jongh.
J. F. Visser.
J. Borgesius.
T. H. Leroy.
J. van Buuren.
J. J. D. van Batenburg.
W. Schuit.
A. Bijvoet.
Mej. A. J. Moreau.
» M. L. Schäfer.
» C. L. Homburg.
» J. J. C. van der Willigen.
» J. C. M. van der Weide.
» E. M. Sexauer.
» M. L. Steinbuch.
» A. P. Gijselman.
» A. Immink.
» A. M. Hoogenstraaten.
» S. E. Wijnveldt.
Mevr. J. J. C. Nagel geb. Bouman.

Kweekelingen.

EERVOL ONTSLAGEN.

C. A. Haertlein, van de 2e school Batavia.
J. C. W. Meijer, " " " Pekalangen.
Mej. J. J. Hageman " " 4e " Batavia.

BENOEMD.

Mej. F. B. J. Kessler, aan de 4e school Batavia.
Th. F. Tawaris, " " " Grissee.

BEVORDERD.

J. P. Millot, tot hulponderwijzer.

L^a. **F.**

Staat van den ouderdom der kinderen van Europeanen en de openbare lagere scholen in

GEWESTEN.	6 jaar		7 jaar		8 jaar		9 jaar	
	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.
Bantam	1	2	3	1	2	3	4	1
Batavia	52	40	71	79	84	82	101	88
Preanger-Regentschappen	1	»	7	2	2	4	2	5
Krawang	1	2	2	1	1	»	3	2
Cheribon	2	3	4	4	8	6	10	6
Tegal	3	1	4	4	9	3	2	2
Pekalongan	1	4	8	4	4	5	4	3
Samarang	41	20	45	33	45	41	67	37
Japara	8	4	7	6	8	6	7	2
Rembang	4	5	10	7	5	10	5	8
Soerabaija	25	28	52	42	63	35	48	37
Pasoeroean	7	4	13	9	14	6	13	5
Probolingo	3	5	11	4	9	13	5	5
Bezoeki	10	3	7	6	5	3	3	1
Banjoewangi	1	1	1	3	3	3	2	»
Kediri	4	5	8	5	11	10	10	5
Madioen	4	3	6	2	11	4	3	4
Soerakarta	8	17	24	17	28	29	25	30
Djokjokarta	11	3	13	7	16	5	21	11
Kadoe	2	2	5	3	7	4	5	1
Bagelen	7	5	7	5	5	5	9	7
Banjoemas	3	3	2	8	5	3	4	6
Madura	5	2	7	5	4	5	6	5
Transportere...	204	162	317	257	251	285	359	271

met dezen gelijkgestelden, die onder ultimo December 1877 Nederlandsch-Indië bezochten.

10 jaar		11 jaar		12 jaar		13 jaar		14 jaar		15 jaar		16 jaar		TOTAAL		TOTAAL GENERAAL.
jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	
4	1	2	2	4	5	»	1	4	»	3	»	»	»	27	16	43
78	74	73	65	64	64	55	40	44	29	26	10	8	2	656	573	1229
4	2	»	8	3	1	»	2	4	»	1	1	»	»	24	25	49
»	4	2	»	3	1	2	»	»	1	1	1	1	»	16	12	28
8	4	7	1	10	4	7	3	5	3	2	»	»	»	63	36	99
7	1	2	6	4	2	5	3	4	1	2	»	»	»	42	23	65
3	2	5	3	1	4	4	1	3	»	1	»	1	»	37	26	63
72	57	56	35	57	32	61	24	36	7	22	3	8	1	510	270	780
4	3	5	5	5	3	3	3	»	1	»	»	1	»	54	33	87
9	9	9	9	6	5	5	6	6	1	2	»	»	»	61	60	121
63	42	34	30	54	25	46	21	35	5	16	5	12	»	448	270	718
21	7	11	11	6	4	10	»	11	2	3	»	2	»	111	48	159
8	3	6	5	4	2	4	2	7	1	2	»	»	»	59	40	99
1	5	2	2	2	»	4	1	3	»	2	»	2	»	41	21	62
1	2	2	3	»	2	3	1	1	»	1	»	»	»	15	15	30
9	8	7	5	4	3	7	4	4	1	5	»	1	»	70	46	116
3	4	3	4	8	6	»	2	3	1	3	»	»	»	44	30	74
29	25	24	18	22	15	23	15	20	6	14	1	6	»	223	173	396
26	9	7	6	10	8	12	1	3	1	4	»	»	»	123	51	174
6	6	6	2	3	3	»	2	4	2	1	»	»	»	39	25	64
8	8	8	4	4	2	7	5	9	2	4	1	»	»	68	44	112
4	10	6	4	6	5	3	1	7	»	3	1	»	»	43	41	84
4	6	4	3	3	6	2	2	2	1	4	»	»	1	41	36	77
372	272	281	231	283	202	263	142	223	65	122	23	42	4	2815	1914	4729

GEWESTEN.	6 jaar		7 jaar		8 jaar		9 jaar	
	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.
Per transport...	204	162	317	257	251	285	359	271
Sumatra's Westkust	16	13	25	19	27	22	25	18
Benkoelen	1	»	1	»	4	»	»	»
Palembang	3	2	2	2	2	4	4	1
Lampongs	1	»	»	3	1	»	1	1
Banka	3	3	2	2	2	2	1	3
Riouw	2	2	2	»	»	2	2	2
Wester-afdeeling Borneo	»	»	1	1	1	3	»	»
Z.- en O.-afdeeling Borneo	3	2	8	6	4	6	8	12
Celebes en onderhoorigheden	10	9	16	12	14	20	18	24
Menado	3	6	12	19	14	11	11	8
Ternate	1	2	3	3	2	9	1	2
Amboina	13	7	17	8	11	14	24	9
Timor	»	»	2	2	2	»	»	2
TOTAAL IN 1877...	260	208	408	334	435	378	454	353
» 1876...	262	201	389	320	465	322	464	330
Vermeerdering...	»	7	19	14	»	56	»	23
Vermindering....	2	»	»	»	30	»	10	»

10 jaar		11 jaar		12 jaar		13 jaar		14 jaar		15 jaar		16 jaar		TOTAAL		TOTAAL GENERAAL.
jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	
372	272	281	231	283	202	263	142	223	65	122	23	42	4	2815	1914	4729
24	13	24	20	16	14	23	13	13	4	6	5	5	»	204	141	345
1	3	2	»	3	1	2	3	1	»	»	»	»	»	15	7	22
»	3	2	1	2	2	1	4	2	1	»	»	»	»	18	20	38
1	1	2	1	4	»	1	»	1	»	»	»	»	»	12	6	18
2	1	2	2	1	1	»	»	»	1	»	1	»	»	13	16	29
»	1	»	2	1	1	»	1	3	1	3	»	»	»	13	12	25
2	2	»	2	»	»	»	»	1	»	1	»	»	»	6	8	14
4	3	8	3	4	2	7	1	1	»	1	»	1	»	49	35	84
25	18	12	16	17	17	26	5	22	4	9	1	3	»	172	126	298
13	9	7	8	10	4	5	9	5	3	5	»	1	»	86	77	163
2	7	3	2	6	2	9	5	9	»	6	»	»	»	42	32	74
11	11	21	6	24	10	6	9	8	3	11	»	14	»	160	77	237
1	»	»	3	3	»	2	1	1	»	»	»	»	»	11	8	19
458	344	364	297	374	256	345	193	290	82	164	30	66	4	3616	2479	6095
442	308	367	266	384	242	347	141	251	57	148	14	65	2	3582	2203	5785
16	36	»	31	»	14	»	52	39	24	16	16	3	2	34	276	310
»	»	3	»	10	»	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»

L^a. G.

Staat van den ouderdom der kinderen van Europeanen en de bijzondere lagere scholen in

GEWESTEN.	6 jaar		7 jaar		8 jaar		9 jaar		10 jaar	
	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.
Batavia	29	20	32	33	25	42	32	56	28	46
Preanger-Regentschappen	1	»	2	2	1	»	3	»	1	»
Samarang	»	7	7	29	10	25	10	23	12	27
Japara	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»
Soerabaija	26	34	16	25	18	30	26	38	28	40
Pasoeroean	3	7	4	7	2	4	2	3	1	5
Bagelen	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Djokjokarta	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Soerakarta	»	5	»	2	»	3	»	3	»	3
Sumatra s Westkust	1	1	»	2	»	3	»	4	»	1
Amboina	»	4	»	4	»	3	»	5	»	3
TOTAAL IN 1877...	60	79	61	104	54	112	73	132	71	125
» » 1876...	73	73	53	92	78	108	65	135	98	153
Vermeerdering...	»	6	8	12	»	4	8	»	»	»
Vermindering....	13	»	»	»	24	»	»	3	27	28

met dezen gelijkgestelden, die onder ultimo December 1877 Nederlandsch-Indië bezochten.

11 jaar		12 jaar		13 jaar		14 jaar		15 jaar		16 jaar		TOTAAL		TOTAAL GENERAAL.	*Aanmerkingen.*
jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.		
58	61	48	55	36	54	26	57	18	45	4	39	334	308	842	
1	1	3	1	4	»	2	»	»	»	1	»	19	4	25	
13	37	15	39	11	41	12	32	5	29	9	50	104	339	443	
1	»	»	1	»	1	»	2	1	»	»	»	3	5	8	
35	32	38	38	36	36	20	33	16	21	11	8	270	337	607	
»	8	»	13	»	5	»	2	»	7	»	1	12	62	74	
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
»	6	»	2	»	4	»	3	»	1	»	1	»	35	35	
»	2	»	»	»	1	»	1	»	»	»	»	1	15	16	
»	2	»	»	»	4	»	»	»	2	»	»	»	27	27	
108	149	104	149	87	146	60	132	40	105	25	99	743	1332	2076	
119	142	94	139	93	151	59	147	46	114	31	129	809	1403	2212	
»	7	10	»	»	»	1	»	»	»	4	»	»	»	»	
11	»	»	10	6	5	»	15	6	9	»	30	66	71	136	

La. III.

Staat van den ouderdom der kinderen van Europeanen en de openbare en bijzondere lagere scholen

GEWESTEN.	6 jaar		7 jaar		8 jaar		9 jaar		10 jaar	
	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.
Bantam	1	2	3	1	2	3	4	1	4	1
Batavia	81	60	103	112	107	124	133	144	106	120
Preanger-Regentschappen	2	»	9	4	3	4	5	5	5	2
Krawang	1	2	2	1	1	»	3	2	»	4
Cheribon	2	3	4	4	8	6	10	6	8	4
Tegal	3	1	4	4	9	3	2	2	7	1
Pekalongan	1	4	8	4	4	5	4	3	3	2
Samarang	41	27	52	62	55	66	77	60	84	64
Japara	8	5	7	6	8	6	7	2	5	3
Rembang	4	5	10	7	5	10	5	8	9	9
Soerabaija	51	62	68	67	81	65	74	75	91	82
Pasoeroean	10	11	17	16	16	10	15	8	22	12
Probolingo	3	5	11	4	9	13	5	5	8	3
Bezoeki	10	3	7	6	5	3	3	1	1	5
Banjoewangi	1	1	1	3	3	3	2	»	1	2
Kediri	4	5	8	5	11	10	10	5	9	8
Madioen	4	3	6	2	11	4	3	4	3	4
Soerakarta	8	22	24	19	28	34	25	33	29	28
Djokjokarta	11	3	13	7	16	5	21	11	26	9
Kadoe	2	2	5	3	7	4	5	1	6	6
Bagelen	7	5	7	5	5	5	9	7	8	8
Banjoemas	3	3	2	8	5	3	4	6	4	10
Madura	5	2	7	5	4	5	6	5	4	
Transportere...	263	236	378	355	403	391	432	394	443	393

met deze gelijkgestelden, die onder ultimo December 1877 in Nederlandsch-Indië bezochten.

11 jaar		12 jaar		13 jaar		14 jaar		15 jaar		16 jaar		TOTAAL		TOTAAL GENERAAL.	*Aanmerkingen.*
jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.		
2	2	4	5	»	1	4	»	3	»	»	»	27	16	43	
131	126	112	119	91	94	70	86	44	55	12	41	990	1081	2071	
1	9	6	2	4	2	6	»	1	1	1	»	45	29	72	
2	»	3	1	2	»	»	1	1	1	1	»	16	12	28	
7	1	10	4	7	3	5	3	2	»	»	»	63	36	99	
2	6	4	2	5	3	4	1	2	»	»	»	42	23	65	
3	3	1	4	4	1	5	»	1	»	1	»	37	26	63	
69	72	72	71	72	65	48	39	27	32	17	31	614	609	1223	
6	3	5	4	3	4	6	3	1	»	1	»	57	38	95	
9	9	6	5	5	6	6	1	2	»	»	»	61	60	121	
89	62	92	63	82	57	55	40	32	26	23	8	738	607	1345	
11	19	6	17	10	5	11	4	3	7	2	1	123	110	233	
6	3	4	2	4	2	7	1	2	»	»	»	39	40	99	
2	2	2	»	4	1	3	»	2	»	2	»	41	21	62	
2	3	»	2	3	1	1	»	1	»	»	»	15	15	30	
7	3	4	3	7	4	4	1	3	»	1	»	70	46	116	
3	4	8	6	»	2	3	1	3	»	»	»	44	30	74	
24	24	22	17	25	19	20	9	14	2	6	1	223	208	431	
7	6	10	8	12	1	3	1	4	»	»	»	123	51	174	
6	2	3	3	»	2	4	2	1	»	»	»	39	25	64	
8	4	4	2	7	5	9	2	4	1	»	»	68	44	112	
6	4	6	3	3	1	7	»	3	1	»	»	43	41	84	
4	3	3	6	2	2	2	1	4	»	»	1	41	36	77	
469	376	387	351	350	283	283	196	162	126	67	103	3577	3204	6781	

GEWESTEN.	6 jaar		7 jaar		8 jaar		9 jaar		10 jaar	
	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.
Per transport...	263	236	378	355	403	391	432	394	443	393
Sumatra's Westkust	17	14	25	21	27	25	25	22	24	14
Benkoelen	1	»	1	»	4	»	»	»	1	3
Palembang	3	2	2	2	2	4	4	1	»	3
Lampongs	1	»	»	3	1	»	1	1	1	1
Banka	3	3	2	2	2	2	1	3	2	1
Riouw	2	2	2	»	»	2	2	2	»	1
Wester-afdeeling van Berneo	»	»	1	1	1	3	»	»	2	2
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	3	2	8	6	4	6	8	12	4	3
Celebes en onderhoorigheden	10	9	16	12	14	20	18	24	25	18
Menado	3	6	12	19	14	11	11	8	13	9
Ternate	1	2	3	3	2	9	1	2	2	7
Amboina	13	11	17	12	11	17	24	14	11	14
Timor	»	»	2	2	2	»	»	2	1	»
TOTAAL IN 1877...	320	287	469	438	487	590	527	485	529	469
» » 1876...	335	274	442	412	543	430	529	465	538	461
Vermeerdering...	»	13	27	26	»	160	»	20	»	8
Vermindering....	15	»	»	»	56	»	2	»	9	»

11 jaar		12 jaar		13 jaar		14 jaar		15 jaar		16 jaar		TOTAAL		TOTAAL GENERAAL.	*Aanmerkingen.*
jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.		
469	376	387	351	350	283	283	196	162	126	67	103	5577	3204	6781	
21	22	16	14	25	14	13	5	6	5	5	»	205	136	361	
2	»	3	1	2	3	1	»	»	»	»	»	15	7	22	
2	1	2	2	1	4	2	1	»	»	»	»	18	20	38	
2	1	4	»	1	»	1	»	»	»	»	»	12	6	18	
2	2	1	1	»	»	»	1	»	1	»	»	13	16	29	
»	2	1	1	»	1	3	1	3	»	»	»	13	12	25	
»	2	»	»	»	»	1	»	1	»	»	»	6	8	14	
8	3	4	2	7	1	1	»	1	»	1	»	49	35	84	
12	16	17	17	26	5	22	4	9	1	1	3	172	126	298	
7	8	10	4	5	9	5	3	5	»	»	1	86	77	163	
3	2	6	2	9	3	9	»	6	»	»	»	42	32	74	
21	8	24	10	6	13	8	3	11	2	14	»	160	104	264	
»	3	3	»	2	1	1	»	»	»	»	»	11	8	19	
552	446	478	406	452	339	350	214	204	135	91	103	4359	3811	8170	
488	408	478	401	440	292	310	204	194	128	94	131	4591	3606	7997	
64	38	»	5	»	47	40	10	10	7	»	»	»	205	173	
»	»	»	»	8	»	»	»	»	»	3	28	32	»	»	

La. I.

Staat van het onderwijzend personeel en van de leerlingen onder ultimo

SCHOLEN.	Aantal			Getal leerlingen.				Waarvan	
	hoofdonderwijzers en hoofdonderwijzeressen.	hulponderwijzers en hulponderwijzeressen.	kweekelingen.	Ultimo December 1876.	ultimo December 1877			Inlanders en Vreemde Oosterlingen.	gratis leerlingen.
					jongens	meisjes	Totaal.		
								1e Inspectie-	
Batavia 1e school...	1	2	»	160	76	46	122	»	1
» 2e » ...	1	3	1	208	177	61	238	9	161
» 3e » ...	1	4	»	190	114	78	192	6	140
» 4e » ...	1	4	1	155	125	79	202	3	155
» 5e » ...	1	2	»	100	52	18	70	7	48
» Meisjes » ...	1	4	»	154	»	153	153	»	65
Meester-Cornelis....	1	3	»	101	64	53	117	8	44
Buitenzorg.....	1	3	»	144	89	83	172	4	118
Poerwakarta.....	1	1	»	31	18	12	30	2	9
Bandong.....	1	2	»	65	28	25	53	4	39
Cheribon.....	1	2	»	84	51	32	83	2	47
Indramajoe.....	1	»	»	21	14	4	18	»	2
Serang.....	1	1	»	53	32	16	48	5	23
Telok-Betong.... ..	1	»	»	19	15	6	21	3	6
Benkoelen.....	1	1	»	28	18	7	25	3	17
Padang 1e school...	1	3	»	117	73	28	101	»	2
» 2e » ...	1	3	»	151	89	34	123	8	100
» Meisjes » ...	1	2	»	»	»	46	46	»	24
Fort de Kock.....	1	1	»	43	25	15	40	»	25
Padang-Pandjang....	1	1	»	33	24	9	33	4	18
Siboga.....	1	»	»	14	7	8	15	1	10
Muntok.....	1	1	»	29	13	18	31	2	11
Palembang.....	1	1	»	47	17	21	38	»	21
Riouw.....	1	1	»	26	13	12	25	»	»
Pontianak.....	1	»	»	21	11	8	19	5	5
TOTAAL...	25	47	2	1974	1145	872	2015	76	1091

aan de openbare lagere scholen in Nederlandsch-Indië, December 1877.

Getal leerlingen in de			Verzuimde schooldagen.		Getal leerlingen die de school verlieten,		*Aanmerkingen.*
laagste klasse.	midden klasse.	hoogste klasse.	Totaal in het jaar.	Gemiddeld per kind.	na al de vakken te hebben doorloopen.	om verschillende redenen.	
afdeeling.							
68	49	5	2870	24	8	121	
122	77	39	5097	21	29	65	
127	48	17	5569	29	7	85	
111	79	12	5967	29	13	74	
29	33	8	5958	84	»	72	
»	114	39	3628	24	»	69	
69	35	15	5152	26	»	69	
106	30	16	4287	25	7	60	
14	12	4	967	32	2	6	
33	13	5	1619	30	»	24	
29	45	9	2707	33	2	49	
8	6	4	509	28	3	7	
25	14	9	1728	37	3	22	
6	12	3	379	18	1	6	
7	16	2	766	30	»	13	
35	30	16	3635	36	»	70	
78	32	13	5268	42	11	75	
»	31	15	191	4	»	»	
23	13	4	578	14	1	38	
19	13	1	496	15	»	30	
7	7	1	108	7	»	10	
20	9	2	781	25	»	26	
19	16	3	603	16	4	25	
12	10	3	690	27	1	13	
13	5	1	507	27	»	14	
1000	771	244	58040	28	102	1041	

SCHOLEN.	Aantal			Getal leerlingen				Waarvan	
	hoofdonderwijzers en hoofdonderwijzeressen.	hulponderwijzers en hulponderwijzeressen.	kweekelingen.	Ultimo December 1876.	Ultimo December 1877			Inlanders en Vreemde Oosterlingen.	gratis leerlingen.
					jongens	meisjes	Totaal.		
2e Inspectie-									
Samarang 1e school A	1	3	»	145	120	24	144	3	1
» 1e » B	1	2	»	80	58	25	83	»	»
» 2e »	1	4	»	160	120	42	162	3	145
» 3e »	1	3	»	139	108	19	127	21	119
» Meisjes »	1	2	»	»	»	75	75	6	37
Salatiga.....	1	3	»	131	90	34	124	27	61
Ambarawa.....	1	3	»	109	57	45	102	4	76
Kendal.....	1	1	»	27	18	11	29	2	19
Tegal.....	1	2	»	71	44	23	67		39
Pekalongan.....	1	2	»	63	37	26	63		38
Koedoes.....	1	»	»	»	14	12	26	6	11
Japara.....	1	1	»	37	17	10	27	4	15
Pati.....	1	1	»	32	32	12	44	4	13
Rembang.....	1	2	»	67	35	30	65	8	40
Toeban.....	1	1	»	25	22	12	34	5	11
Bodjonegoro.....	1	1	»	32	20	19	39	4	25
Banjoemas.....	1	1	»	36	18	15	33	»	9
Tjilatjap.....	1	1	»	42	23	22	45	7	26
Poerbolingo.....	1	»	»	12	13	4	17	10	5
Poerworedjo.....	1	2	»	79	72	58	110	13	71
Wonosobo.....	1	»	»	23	18	7	25	13	6
Magelang.....	1	2	»	72	49	28	77	12	54
Djokjokarta 1e school	1	2	»	89	78	32	110	49	»
» 2e »	1	3	»	125	100	25	125	1	110
Soerakarta 1e school.	1	2	»	92	40	30	70	9	2
» 2e » .	1	3	»	60	70	48	118	»	104
» 3e » .	1	3	»	98	84	59	143	»	47
Klatten.....	1	1	»	32	12	18	30	»	23
Boijolali.....	1	1	»	40	25	21	46	1	20
Madioen.....	1	1	»	46	25	16	41	8	14
Ngawi.....	1	1	»	35	29	15	44	3	35
Kediri.....	1	2	»	79	46	19	65	5	39
Transportere...	32	56	»	1198	1488	836	2310	230	1213

Getal leerlingen in de			Verzuimde schooldagen.		Getal leerlingen die de school verlieten.		Aanmerkingen.
laagste klasse.	midden klasse.	hoogste klasse.	Totaal in het jaar.	Gemiddeld per kind.	na al de vakken te hebben doorloopen.	om verschillende redenen.	
afdeeling.							
75	55	14	3608	25	10	108	
50	25	8	1710	21	5	61	
102	56	4	4092	25	3	100	
89	33	5	3826	30	1	31	
»	67	8	948	12	2	117	
75	40	9	2654	21	5	67	
69	32	1	2066	20	»	75	
25	4	»	1108	38	»	7	
31	26	10	1441	21	1	30	
28	29	6	1663	27	2	18	
16	8	2	135	5	»	2	
19	8	»	1139	37	»	18	
25	18	1	828	18	1	7	
24	32	9	794	12	2	15	
20	10	4	628	18	»	5	
28	11	»	772	20	»	10	
23	8	2	480	15	»	15	
25	16	4	1312	29	1	17	
8	8	1	282	17	2	1	
67	30	13	2015	18	1	19	
12	11	2	433	17	»	6	
54	19	4	1588	20	4	26	
66	38	6	2407	22	2	35	
79	39	7	2931	24	3	71	
39	23	8	2039	29	3	51	
82	30	6	2459	21	»	36	
101	34	8	2386	17	»	87	
18	8	4	446	14	1	24	
26	19	1	2122	46	»	18	
33	8	»	796	18	»	21	
27	14	3	1349	30	»	12	
27	29	9	1594	25	5	27	
1573	788	159	52051	27	54	1137	

SCHOLEN.	Aantal			Getal leerlingen.				Waarvan	
	hoofdonderwijzers en hoofdonderwijzeressen.	hulponderwijzers en hulponderwijzeressen.	kweekelingen.	Ultimo December 1876.	Ultimo December 1877			Inlanders en Vreemde Oosterlingen.	gratis leerlingen.
					jongens	meisjes	Totaal.		
Per transport	32	58	»	2098	1488	836	2310	230	1213
Blitar	1	2	»	42	37	27	64	8	26
Bandjermasin	1	3	»	101	65	35	100	16	62
TOTAAL...	34	61	»	2241	1596	898	2474	254	1301
								3e Inspectie	
Soerabaja 1e school.	1	3	»	91	98	24	122	»	6
» 2e » .	1	3	»	163	92	39	131	»	97
» 3e » .	1	3	»	128	81	30	101	1	85
» 4e » .	1	2	»	68	37	27	64	»	48
» 5e » .	1	3	1	105	89	13	102	»	85
» Meisjes » .	1	2	»	»	»	89	89	»	64
Grissee	1	1	1	50	32	25	57	1	42
Modjokerto	1	1	»	43	37	25	62	10	33
Sidho-ardjo	1	1	»	29	20	8	28	6	12
Pamakassan	1	1	»	32	17	8	25	3	9
Sumanap	1	1	»	59	31	29	60	5	44
Pasoeroean	1	3	»	118	83	29	112	9	70
Malang	1	2	»	60	46	19	65	9	43
Probolingo	1	3	»	91	67	40	107	8	47
Bezoeki	1	1	»	37	25	14	39	7	17
Sitoebondo	1	1	»	33	25	8	33	6	16
Banjoewangi	1	1	»	36	16	16	32	2	17
Makasser 1e school.	1	2	»	96	59	38	97	5	»
» 2e » .	1	3	»	116	72	48	120	13	97
Maros	1	»	»	25	9	8	17	»	17
Bonthain	1	1	»	47	24	15	39	4	31
Boelekomba	1	»	»	»	22	11	33	9	32
Bima	1	»	»	25	14	8	22	»	20
Menado	1	4	»	127	92	59	151	27	80
Tondano	1	1	»	40	35	17	52	23	16
Amboina	1	4	»	151	96	34	130	9	91
Banda (Neira)	1	3	»	135	98	48	146	36	79
Ternate	1	2	»	108	55	32	87	13	61
Koepang	1	»	»	23	14	8	22	3	14
TOTAAL...	29	52	2	2034	1386	769	2145	209	1273

Getal leerlingen in de			Verzuimde schooldagen.		Getal leerlingen die de school verlieten,		Aanmerkingen.
laagste klasse.	midden klasse.	hoogste klasse.	Totaal in het jaar.	Gemiddeld per kind.	na al de vakken te hebben doorloopen.	om verschillende redenen.	
1373	788	159	52051	27	54	1137	
52	12	»	2004	31	»	9	
24	36	10	2451	24	2	37	
1449	836	169	56506	23	56	1183	
afdeeling.							
61	40	21	2810	26⁵	6	58	
78	38	15	4366	28	14	127	
60	27	14	4108	33	»	116	
48	13	3	1040	16	3	28	
52	33	17	1950	18	8	37	
»	67	22	849	9	»	5	
27	22	8	786	14	7	14	
33	26	3	1169	19	»	18	
21	3	4	8074	21	»	7	
19	4	2	744	2	1	22	
33	24	3	705	11	»	14	
72	32	8	2266	20	1	38	
39	25	1	2062	31	2	15	
56	41	10	3001	31	2	28	
26	9	4	737	18	2	5	
19	8	6	1524	43	1	13	
22	6	4	1191	37	»	11	
51	31	15	1656	16⁵	4	33	
66	34	20	2623	12	»	18	
8	9	»	436	22	1	9	
19	15	5	646	15	2	15	
21	8	4	447	12	»	»	
10	12	»	431	19	»	7	
93	49	9	3788	25	12	28	
35	16	1	1082	21⁵	»	8	
70	43	19	3689	25	9	37	
54	70	22	3428	24	2	18	
39	36	12	1618	17	4	33	
15	4	3	189	9	2	1	
1132	735	255	57415	26	83	747	

SCHOLEN.	Aantal			Getal leerlingen.				Waarvan	
	hoofdonderwijzers en hoofdonderwijzeressen.	hulponderwijzers en hulponderwijzeressen	kweekelingen.	Ultimo December 1876.	Ultimo December 1877			Inlanders en Vreemde Oosterlingen.	gratis leerlingen.
					jongens	meisjes	Totaal.		
Recapi									
1e afdeeling.....	23	47	2	1974	1143	872	2015	76	1091
2e »	34	61	»	2241	1596	898	2474	254	1301
3e »	29	52	2	2034	1386	769	2145	209	1275
TOTAAL IN 1877.	86	160	4		4125	2539	6634	539	3667
» 1876.	83	135	5	6249	4002	2247	6249	446	3395
Vermeerdering.	3	25	»	»	123	292	385	75	272
Vermindering..	»	»	1	»	»	»	»	»	»

Getal leerlingen in de			Verzuimde schooldagen.		Getal leerlingen die de school verlieten.		*Aanmerkingen.*
laagste klasse.	midden klasse.	hoogste klasse.	Totaal in het jaar.	Gemiddeld per kind.	na al de vakken te hebben doorloopen.	om verschillende redenen.	
tulatie.							
1000	771	244	58040	28	102	1041	
1449	836	169	56506	25	56	1183	
1132	735	255	57415	26	85	747	
3581	2338	668	171961	25	241	2971	
3471	2172	606	161114	26	231	2740	
110	166	62	10847	»	10	231	
»	»	»	»	1	»	»	

Lit. K.

Staat van het onderwijzend personeel en de leerlingen onder ultimo

SCHOLEN.		Aantal						Getal leerlingen.			
						Kweekelingen.			Ultimo December 1877		
WAAR.	VAN WIEN.	Hoofdonderwijzers.	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzers.	Hulponderwijzeressen.	Mannelijke.	Vrouwelijke.	Ultimo December 1876.	jongens.	meisjes.	Totaal.
1e Inspectie											
Batavia	R. J. L. Weijhenke .	1	»	3	1	»	»	120	68	»	68
»	C. J. Kok de Jong...	1	»	4	»	»	»	120	114	»	114
»	Mej. Stoffels (Ursulinen)	»	1	»	5	»	»	81	8	81	89
»	» Vrancken (idem)	»	1	»	5	»	»	225	16	194	210
»	» van der Plaats...	»	1	»	2	»	1	75	5	60	65
»	Mevr. Harthoorn	»	1	»	2	»	1	65	1	60	61
»	Parapattan weeshuis..	1	»	1	»	»	»	60	22	37	59
»	van Berne en de Haas [1]	2	»	1	»	»	»	51	95	»	95
»	Mv. le Clerq de Courcelles	»	1	1	»	»	2	29	11	14	25
»	Mej. Haubert de Piaseau	»	1	»	1	»	»	»	2	14	16
Mr.-Cornelis.	Mej. Fol [2]	»	1	»	2	»	1	48	3	48	51
Garoet.....	J. van Ham	1	»	1	»	»	»	27	32	5	37
Padang	Mej. van Haastert ...	»	1	»	»	»	»	26	1	15	16
	TOTAAL...	6	8	11	18	»	5	[3] 927	378	528	906
2e Inspectie											
Samarang ..	Prot. weeshuis.....	1	»	1	1	»	»	116	39	61	100
» .	Jongensschool.....	1	»	1	»	»	»	26	32	»	32
» ..	Meisjesschool.....	»	1	»	3	»	»	145	»	154	154
» ..	A. Collings [6].....	»	»	»	»	»	»	19	»	»	»
» ..	J. A. Kellenbag.....	1	»	1	»	»	»	26	32	»	32
» ..	Zust. Franciscanessen.	»	1	»	3	»	»	105	»	102	102
	Transportere...	3	2	3	7	»	»	457	103	347	420

aan de bijzondere lagere scholen in Nederlandsch-Indië, December 1877.

Waarvan Inlanders en Vreemde Oosterlingen.	Getal leerlingen in de			Verzuimde schooldagen.		Getal leerlingen die in den loop van het jaar de scholen verlieten.		*Aanmerkingen.*
	laagste klasse.	midden klasse.	hoogste klasse.	Totaal in het jaar.	Gemiddeld per kind.	na al de vakken te hebben doorloopen.	om verschillende redenen.	
afdeeling.								
1	30	20	18	612	9	30	22	[1]) Vroeger van Berne en Kwirie.
10	36	49	29	niet opgegeven		20	14	
»	26	37	26	445	5	»	23	[2]) Vroeger Mej. Tak.
»	95	87	28	968	5	2	52	[3]) Hierbij nog 26 leerlingen van de toenmalige scholen van Mevr. Cramer en van den Heer Prikken.
»	19	22	24	niet opgegeven		niet opgegeven		
»	19	25	17	417	7	2	26	
»	20	15	24	411	7	3	»	[4]) Hieronder een meisje.
»	25	40	30	niet opgegeven		15	9	
»	10	13	2	id.		1	12	[5]) De school werd wegens het overlijden van de hoofdonderwijzeres gesloten.
»	7	6	3	id.		niet opgegeven		
»	24	10	17	id.		6	7	
12	20	8	9	1849	49	1	1	
»	11	5	»	711	44	»	17	
[4]) 23	342	337	227	»	»	78	185	
afdeeling.								
»	65	20	15	975	10	8	36	
»	22	9	1	640	20	2	»	
»	93	37	24	1232	8	12	3	
»	»	»	»	»	»	»	»	
»	7	17	8	31	1	10	6	
»	40	46	16	1294	12	4	34	
»	227	129	64	4172	51	36	79	

SCHOLEN.		Aantal						Getal leerlingen.			
						Kweekelingen.			Ultimo December 1877		
WAAR.	VAN WIEN.	Hoofdonderwijzers.	Hoofdonderwijzeressen.	Hulpouderwijzers.	Hulpouderwijzeressen.	Mannelijke.	Vrouwelijke.	Ultimo December 1876.	jongens.	meisjes.	Totaal.
	Per transport...	3	2	5	7	»	»	457	105	317	420
Salatiga....	Mej. B. C. W. Gerlings	»	1	»	»	»	»	6	1	22	23
Soerakarta..	Mej. E. P. 's Gracuwen	»	1	»	1	»	»	36	»	35	35
» ..	H. A. van Put [6])....	»	»	»	»	»	»	41	»	»	»
Djokjokarta.	Mej. D. P. Fol. [7])...	»	»	»	»	»	»	30	»	»	»
Karang-anjar	W. K. Enserink. [8])..	»	»	»	»	»	»	20	»	»	»
Djapara....	P. Jansz [9]).....	1	»	1	»	»	»	8	3	5	8
	TOTAAL...	4	4	4	8	»	»	578	107	379	436
											3e Inspectie-
Soerabaja...	W. P. Cranen.....	1	»	3	»	»	»	152	158	»	158
» ..	Mej. M. C. J. S. van den Heuvel [10])...	»	1	»	3	»	»	235	»	235	235
» ..	Mej. Huijgens [11])...	»	1	»	5	»	1	84	12	91	103
» ..	K. Nanning	1	»	5	»	»	»	88	102	»	102
» ..	Mevr. Gersom.....	»	1	»	»	»	»	20	»	11	11
Pasoeroean .	» Wijsman [12])...	»	1	»	»	»	1	48	12	62	74
Neira.....	Mej. E. C. Gösler...	»	1	»	»	»	1	30	»	27	27
	TOTAAL...	2	5	8	10	»	3	657	284	426	710
											Recapi-
1e Inspectie-afdeeling.....		6	8	11	18	»	5	927	378	528	906
2e »		4	4	4	8	»	»	578	107	379	486
3e »		2	5	8	10	»	3	657	284	426	710
	TOTAAL IN 1877...	12	17	23	36	»	8		769	1333	210
	» » 1876...	18	28	24	30	5	5	2162	842	1406	224
	Vermeerdering...	»	»	»	6	»	3	»	»	»	»
	Vermindering....	6	11	1	»	5	»	»	73	73	146

Waarvan Inlanders en Vreemde Oosterlingen.	Getal leerlingen in de			Verzuimde schooldagen.		Getal leerlingen die in den loop van het jaar de school verlieten.		*Aanmerkingen.*
	laagste klasse.	midden klasse.	hoogste klasse.	Totaal in het jaar.	Gemiddeld per kind.	na al de vakken te hebben doorloopen.	om verschillende redenen.	
»	227	129	64	4172	51	36	79	[6]) De school werd wegens het overlijden van den hoofdonderwijzer gesloten.
»	12	6	5	92	4	»	6	
»	18	10	7	584	18	6	9	[7]) De hoofdonderwijzeres vertrok naar Batavia en sloot daarom hare inrigting te Djocjokarta.
»	»	»	»	»	»	»	»	
»	»	»	»	»	»	»	»	
»	»	»	»	»	»	»	»	
2	4	3	1	130	16	1	3	[8]) De hoofdonderwijzer heeft den 30en Junij 1877 zijne school gesloten.
2	261	148	77	4978	10	43	97	
afdeeling.								
2	66	62	30	690	4[5]	14	45	[9]) Het verschil van dezen met den gelijkluidenden staat in het kortverslag is ontstaan door dat de opgaven van den Heer Jansz eerst onjuist waren.
»	62	88	85	800	4	5	29	
»	66	26	11	854	9	1	44	
»	44	42	16	2393	23	10	6	
»	5	4	2	25	2	1	8	
»	27	24	23	444	6	3	7	
»	9	8	10	niet opgegeven		3	2	
2	279	254	177	5206	2	37	141	[10]) Sedert 1 Mei 1877 nog eene Fröbel-school aan deze inrigting verbonden waarin ult. December 1877 vijftig kinderen onder de 6 jaar waren met 2 hulponderwijzeressen.
tulatie.								
23	342	337	227	»		78	183	[11]) Bij de opgaven van de meisjesschool van Mej. Huijgens zijn de kinderen van de bewaarschool meê geteld.
2	261	148	7	4978	10	43	97	
2	279	254	177	5206	2	37	141	
27	892	759	451	»	»	158	421	[12]) Idem van Mej. Wijsman.
36	940	821	487	»	»	162	475	
»	»	»	»	»	»	»	»	
9	48	62	36	»	»	4	54	